

T.C.
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
HAREKET VE ANTRENMAN ANABİLİM DALI

SPORDA DEĞERLER, HEDEF YÖNELİMLERİ VE
AHLAKİ KARAR ALMA TUTUMLARININ
İNCELENMESİ

Gülsüm ÇİFTÇİ TONGO

YÜKSEK LİSANS TEZİ

2020-ANTALYA

T.C.
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
HAREKET VE ANTRENMAN ANABİLİM DALI

SPORDA DEĞERLER, HEDEF YÖNELİMLERİ VE
AHLAKİ KARAR ALMA TUTUMLARININ
İNCELENMESİ

Gülsüm ÇİFTÇİ TONGO

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN
Doç.Dr. Bahri GÜRPINAR

“Kaynakça gösterilerek tezimden yararlanılabilir”

2020-ANTALYA

Sağlık Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğüne;

Bu çalışma jürimiz tarafından Hareket ve Antrenman Anabilim Dalı Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Programında Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir. 29/01/2020

Tez Danışmanı : Doç. Dr. Bahri GÜRPINAR
Akdeniz Üniversitesi

İmza

Üye : Prof. Dr. Alpay GÜVENÇ
Akdeniz Üniversitesi

Üye : Dr. Öğr. Üyesi Serdar ALEMDAĞ
Trabzon Üniversitesi

Bu tez, Enstitü Yönetim Kurulunca belirlenen yukarıdaki jüri üyeleri tarafından uygun görülmüş ve Enstitü Yönetim Kurulu'nun/...../..... tarih ve/..... sayılı kararıyla kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Narin DERİN
Enstitü Müdürü

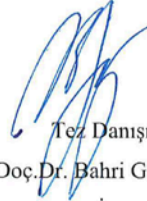
ETİK BEYAN

Bu tez çalışmasının kendi çalışmam olduğunu, tezin planlanmasından yazımına kadar bütün safhalarda etik dışı davranışımın olmadığını, bu tezdeki bütün bilgileri akademik ve etik kurallar içinde elde ettiğimi, bu tez çalışmasıyla elde edilmeyen bütün bilgi ve yorumlara kaynak gösterdiğimi ve bu kaynakları da kaynaklar listesine aldığımı beyan ederim.

Gülsüm ÇİFTÇİ TONGO

İmza

Tez Danışmanı
Doç.Dr. Bahri GÜRPINAR

İmza

TEŞEKKÜR

Bu çalışmanın hazırlanması ve tamamlanması sürecinde bilgi ve birikimleri ile beni yönlendiren, emeğini ve zamanını esirgemedi beni bu yolda aydınlatan değerli tez danışmanım Doç. Dr. Bahri Gürpınar'a sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca bu süreçte bilgi ve tecrübelerinden yararlandığım değerli hocalarım Dr. Öğr. Üyesi Filiz YAYLACI' ya ve Prof. Dr. Abdurrahman AKTOP' a teşekkür ederim.

Tüm hayatım boyunca desteklerini esirgemeyip sayısız fedakarlıkta bulunan ve verdikleri emeklerle eğitime ilerleyerek devam etmemi sağlayan sevgili annem Fatma ÇİFTÇİ, sevgili babam Hüseyin ÇİFTÇİ ve sevgili kardeşim Gamze ÇİFTÇİ' ye sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Çalışmanın zor zamanlarında beni destekleyip cesaretlendiren ve bana her konuda yardımcı olan sevgili eşim Damra TONGO' ya çok teşekkür ederim.

ÖZET

Amaç: Bu çalışmanın amacı; sporda değerler, hedef yönelimleri ve ahlaki karar alma tutumlarının incelenmesidir.

Yöntem: Çalışma grubunu Antalya ilinde farklı spor kulüplerinde takım ve bireysel olarak farklı branşlarda spor yapan 16-20 yaş aralığındaki 368 lisanslı sporcu oluşturmaktadır. Veri toplama aracı olarak “Altyapı Sporlarında Değerler Ölçeği-2 (YSVQ-2)”, “Sporda Görev ve Ego Yönelimi Ölçeği (SGEYÖ)” ve “Altyapı Sporlarında Ahlaki Karar Alma Tutumları Ölçeği (AMDYSQ)” kullanılmıştır.

Bulgular: Araştırmada elde edilen bulgular doğrultusunda sporcuların daha çok görev yönelimli hedeflere sahip olduğu ve sırasıyla yetkinlik, ahlak ve statü değerlerine önem verdiği görülmüştür. Sporcuların hile ve yarışmaseverlik puanları düşük, adilce kazanmayı koruma puanları yüksek ortalamaya sahiptir. Pearson korelasyonu sonuçları, görev yönelimi ile ahlak değerleri, yetkinlik değerleri ve adilce kazanmayı koruma arasında ve ego yönelimi ile statü değerleri arasında anlamlı bir pozitif ilişki olduğunu göstermiştir. Ayrıca ahlak değeri ile adilce kazanmayı koruma arasında pozitif; ahlak değeri ile hile arasında negatif anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Karşılaştırmalı analiz sonuçlarına göre ise, cinsiyet ve spor türü değişkeni açısından görev yönelimi yarışmaseverlik ve ahlak değeri puanlarında anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir.

Sonuç: Bu çalışma ile sporcuların değerleri, hedef yönelimleri ve ahlaki karar alma tutumları arasında ilişkiler olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Değerler, Hedef Yönelimleri, Ahlaki Karar Alma Tutumları, Spor.

ABSTRACT

Objective: The aim of this study is to examine values, goal orientations and attitudes to moral decision-making in sports.

Method: The study group consisted of 368 athletes aged between 16-20 years who play different sports in different sport clubs in Antalya. “Youth Sport Values Questionnaire-2 (YSVQ-2)”, The Task and Ego Orientation in Sport Questionnaire (TEOSQ) and “Attitudes to Moral Decision-Making in Youth Sport Questionnaire (AMDYSQ) used as data collection tools.

Results: According to the findings of the research, it was seen that athletes have more task oriented goals than ego oriented goals. Athletes give importance to competency, morality and status values respectively. Athletes have a low average of cheating and gamesmanship scores and high average of keep winning in proportion scores. Results of the Pearson correlation indicated that there was a significant positive association between task orientation and moral values, competence values and keep winning in proportion, and between ego orientation and status values. In addition, there is a positive correlation between moral value and keep winning in proportion, and a negative relationship between moral value and cheating. According to the results of the comparative analysis, significant differences were found in terms of gender and sport type variables in the task orientation, gamesmanship and moral value scores.

Conclusion: In this study, it is determined that there are relationships between athletes' values, goal orientations and moral decision making attitudes.

Key words: Values, Goal Orientations, Attitudes to Moral Decision Making, Sport.

İÇİNDEKİLER

ÖZET	i
ABSTRACT	ii
İÇİNDEKİLER	iii
TABLolar DİZİNİ	v
SİMGELER ve KISALTMALAR	vi
1. GİRİŞ	1
2. GENEL BİLGİLER	3
2.1. Değerler	3
2.1.1. Değerlerin Özellikleri	4
2.1.2. Değerlerin Sınıflandırılması	6
2.1.3. Spor ve Değerler	9
2.2. Hedef Yönelimleri	12
2.2.1. Görev Yönelimli Hedefler	13
2.2.2. Ego Yönelimli Hedefler	15
2.3. Ahlak	16
2.3.1. Ahlaki Gelişim Kuramları	17
2.3.2. Spor ve Ahlak İlişkisi	20
2.3.3. Tutum Kavramı	22
2.3.4. Ahlaki Karar Alma Tutumları	23
3. GEREÇ ve YÖNTEM	25
3.1. Araştırmanın Modeli, Evren ve Örneklem	25
3.2. Araştırmada Kullanılan Veri Toplama Araçları	25
3.2.1. Kişisel Bilgi Formu (KBF)	25
3.2.2. Altyapı Sporlarında Değerler Ölçeği-2 (YSVQ-2):	26
3.2.3. Sporda Hedef Yönelimi (Görev ve Ego Yönelim) Ölçeği	26
3.2.4. Altyapı Sporlarında Ahlaki Karar Alma Tutumları Ölçeği (AMDYSQ)	26
3.4. Verilerin Analizi	27

4. BULGULAR	28
5. TARTIŞMA	35
6. SONUÇ VE ÖNERİLER	42
KAYNAKLAR	45
EKLER	
ÖZGEÇMİŞ	

TABLolar DİZİNİ

Tablo 2.1.	Milton Rokeach'ın Değer Sınıflaması	6
Tablo 2.2.	Sporda Değerler Sistemi	11
Tablo 2.3.	Görev ve Ego Yönelimli Sporcuların Bazı Özelliklerinin Karşılaştırılması	16
Tablo 4.1.	Araştırmaya Katılan Sporcuların Cinsiyet Dağılımları	28
Tablo 4.2.	Araştırmaya Katılan Sporcuların Bazı Demografik Özellikleri	28
Tablo 4.3.	Araştırmaya Katılan Sporcuların Branş Dağılımı, Spor Türü, Oynadığı Lig Türü	29
Tablo 4.4.	Sporcuların değerler, hedef yönelimleri ve ahlaki karar alma tutumlarına ait Ort. ve Ss. değerleri	30
Tablo 4.5.	Sporcuların Değerler, Hedef Yönelimleri ve Ahlaki Karar Alma Tutumlarının Cinsiyete Göre Karşılaştırmalı T Test Analizi	31
Tablo 4.6.	Sporcuların Hedef Yönelimleri, Değerler ve Ahlaki Karar Alma Tutumlarının Spor Türüne Göre Karşılaştırmalı T Test Analizi	32
Tablo 4.7.	Hedef Yönelimleri, Değerler ve Ahlaki Karar Alma Tutumları Alt Boyutları Korelasyon Analizi	33

SİMGELER ve KISALTMALAR

AMDYSQ	: Altyapı Sporlarında Ahlaki Karar Alma Tutumları Ölçeği
KBF	: Kişisel Bilgi Formu
Max	: Maksimum
Min	: Minumum
N	: Kişi Sayısı
Ort	: Ortalama
P	: Anlamlılık Düzeyi
SS	: Standart Sapma
T	: T-Testi
TEOSQ	: Task and Ego Orientation in Sport Questionnaire
YSVQ-2	: Altyapı Sporlarında Değerler Ölçeği-2
%	: Yüzde Değeri

1. GİRİŞ

İnsan biyolojik, psikolojik ve sosyal açılardan düşünüldüğü zaman duygu, düşünce ve davranışları birbirleri ile bağılı olarak çevre ile etkileşim halinde bulunmaktadır. Davranışlar, insanların ortaya koyduğu eylemleri ifade eder. Davranışı; bireyin genetik mirası, yaşantıları, fiziksel ve sosyal çevrenin destekleyici veya engelleyici etkisi gibi çeşitli unsurlar şekillendirmektedir. Ayrıca birey kendi düşünceleri, öğrenmişlikleri ve amaçları doğrultusunda çeşitli inanç, değer ve tutumlarla hareket eder (Çalışkur ve Aslan, 2013). Genel olarak bakıldığında inançların, nesnelere veya olaylar hakkındaki biliş veya algıları; tutumların, algıya verilen duygusal tepkileri; değerlerin ise inançların önemini değerlendirmesini sağlayan ifadeler olduğu belirtilmektedir (Lee ve Cockman 2013).

İnsanların davranışlarına öncülük eden ve davranışlarını yönlendiren ölçütler olarak genel yaşam tarzını ve yönünü belirleme açısından değerler önemli bir yere sahiptir. Toplumsal açıdan değerler, toplumun kabul ettiği en iyi, en yararlı ve en doğru olan davranış kurallarıdır. Toplumsal yapıyı oluşturan tüm kurumların (aile, eğitim, din, siyaset, hukuk ve spor gibi) kendine ait değerlere sahip olduğu görülmektedir. Değerlerin benimsenmesi, uygulaması ve aktarılması aşamasında bu kurumlara önemli bir görev düşmektedir (Kuter ve Kuter, 2012).

Bredemeier ve Shields (1994), spor ortamınının sosyal etkileşim, disiplin, eğitim unsurları içeren ve bireye çeşitli kazanımlar sağlayan bir kurum olduğunu ve bundan dolayı önemli olduğunu savunmuşlardır. Bununla birlikte içerisinde belirli kurallar olduğu için ahlaki tercihler yapmayı gerektiren durumlar içerdiğini ve bu durumlara çeşitli çözümler sunduğunu belirtmişlerdir. Bredemeier ve Shields, spor yoluyla ahlaki değerlerin kazandırılmasının gençlik gelişimi ve spor hizmetleri açısından önemli olduğunu açıklamışlardır.

Spor ve egzersiz ortamı fizyolojik faktörler içerdiği kadar psikolojik faktörler de içermektedir. Başarı motivasyonu konusu ise sporda önemli psikolojik unsurlardan birisidir. Spor ve egzersiz ortamlarında başarı motivasyonuna açıklık getiren önemli

yaklaşımlardan birisi hedef yönelim kuramıdır (Arıburun ve Aşçı, 2005). Ahlaki işleyiş araştırmalarında genellikle motivasyonel bir yaklaşım benimsenmektedir. Motivasyonel bir bakış açısı benimsemek, ne tür başarı motivasyonları veya hedeflerinin uygun ahlaki davranış ile daha uyumlu olduğu konusunda bir fikir verir. Spor bağlamında motivasyonu tanımlamak ve motivasyon değişkenlerinin genç spor katılımcılarının davranışlarını nasıl etkilediğini anlamak, sporda düşük ahlaki davranışa ve hile yapmaya neyin yol açtığını anlamak için çok önemlidir (Lemyre ve ark., 2002). Arıburun ve Aşçı (2005) hedef yönelimi kuramının, sporcunun motivasyonunu, sporcu için başarıma ve başarısız olma algısının ne olduğunu, sporcunun farklı durumlarda neden değişik davranışlar sergilediğini, spor ortamını nasıl algıladığını ve spor ortamında neden katılım gösterdiğini açıklamakta yardımcı olduğunu belirtmişlerdir.

Genellikle söylenen “Spor karakteri geliştirir.” ifadesi beden eğitimi ve spor yoluyla kazandırılan ahlaki tutumların hayatın diğer alanlarına aktarılabilceği anlamına gelmektedir. Shields ve Bredemeier (2007) sporcuların yarışma esnasında farklı ahlaki tutum ve davranışlar sergilediğini belirtmişlerdir. Bu tutum ve davranışların sadece içeriğini dikkate almak yanlış sonuçlar ortaya çıkarabilir. Tutum ve davranışların teşvik edildiği süreç, gelişim sürecinde belirleyici faktördür. Bu nedenle sporcuların olumlu veya olumsuz tutum sergilemelerine neden olan temel psikolojik motivasyonları incelemek gerekmektedir. Mallia ve ark. (2017) hedef yönelimlerinin ahlaki tutumları tahmin ettiğini ortaya koymuştur.

Bilgilerimize göre sporda değerler, hedef yönelimleri ve ahlaki karar alma tutumlarının incelenmesi ile ilgili ulusal literatürde herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır. Uluslararası literatürde ise benzer nitelikte çok az sayıda çalışma bulunmaktadır. Takım sporcularının ve bireysel sporcuların yer aldığı spor popülasyonunda değerler, hedef yönelimleri ve ahlaki karar alma tutumları arasındaki ilişkilerin incelenmesine ilişkin yapılan bu çalışma mevcut alanyazına önemli katkılar sağlayacaktır. Buradan hareketle çalışmanın amacı sporda değerler, hedef yönelimleri ve ahlaki karar alma tutumlarının incelenmesidir.

2. GENEL BİLGİLER

2.1. Değerler

Değerler konusunda farklı araştırmacılar tarafından içerikleri farklı olan tanımlar yapılmıştır. Bu tanımlar arasında bazı ortak noktalar ve farklılıklar bulunmaktadır.

Rokeach (1973) değer kavramını

“Belirli hedeflerin ya da davranışların alternatiflerine oranla daha az ya da daha çok tercih edilmesine dair kalıcı inançlar”

olarak tanımlamıştır. Rokeach, insan değerleri ile ilgili beş varsayımda bulunmuştur.

Bunlar;

1. Bir kişinin sahip olduğu değerlerin toplam sayısı nispeten azdır.
2. Aynı değerlere sahip olan kişilerin uygulama yoğunluğu farklılık gösterir.
3. Değerler sistemler halinde düzenlenir.
4. İnsan değerleri kültüre, toplum ve onun kurumlarına ve kişiliğine dayanır.
5. İnsan değerlerinin sonuçları sosyal bilimcilerin dikkatle incelediği, değer vererek araştırdığı ve anladığı hemen hemen tüm olaylarda ortaya çıkacaktır.

Shalom Schwartz (1999) değerleri,

“genellikle davranışların/eylemlerin seçilmesine, olayların ve insanların değerlendirilmesine, davranışların/eylemlerin açıklanmasına yardımcı olan sosyal bir aktör ve insanlara yaşamlarında değişken önemlilik içerisinde yol gösteren ilkeler olarak hizmet eden arzu edilebilir amaçlar”

şeklinde tanımlamıştır.

Ulusoy (2007) değer kavramını,

“Bir şeyin önemini belirlemeye yarayan soyut ölçü, bir şeyin değdiği karşılık, kıymet, yüksek ve yararlı nitelik”

olarak tanımlamış ve birçok bilimsel alanda kullanılmakta olduğunu belirtmiştir. Ayrıca değerlerin, insan davranışlarını ele almasından dolayı sosyal bilimler açısından önemli olduğu ortaya koyulmuştur (Ulusoy ve Arslan, 2016).

Değerler üzerine çeşitli araştırmalar yapan Geert Hofstede değer kavramını,

“belli durumları diğerlerine tercih etmeye yönelik bir eğilim”

olarak tanımlamıştır. Sosyal bir sistemin sürekliliğini sağlayabilmesi için bireylerin davranışlarının bir uyum içerisinde olması gerektiğini ifade ederken bu uyumun gerçekleşmesinde değerlerin önemini vurgulamıştır. Ayrıca değerlerin yaşamın ilk yıllarında programlanmış olduğunu ve rasyonel olmadığını savunmuştur. Değerler arasında sürekli bir etkileşim bulunduğunu ve değerlerin birleşerek değerler sistemini oluşturduğunu belirtmiştir (Geert Hofstede, 1980).

Değer tanımları incelendiğinde değerlerin inanç, eğilimler, normatif standartlar ve amaç kavramlarıyla bağlantılı olduğu görülmektedir (Mehmedoğlu, 2006). Değer kavramı inançların, isteklerin ve davranışların değerlendirilebildiği olgulardır. Bununla birlikte değerler, belirli durumlar arasında tercih yapma ve davranışları yönlendirip değerlendirme imkanı oluşturur. Değerler, bireylerin topluma uyumunu sağlarken istedik ve bilinçli eylemlerin değerlendirilebileceği ilkeleri oluşturur (Özensel, 2003).

2.1.1. Değerlerin Özellikleri

Değerlerle ilgili yapılan çalışmalarda değerlerin kavramsal boyutu ile birlikte değerlerin özelliklerine de yer verilmektedir. Değerlerin özellikleri, değerleri daha iyi anlaşılması amacıyla önemlidir. Fichter (2006), değerler hakkında şu özellikleri belirtmiştir:

- Toplum için önemli ölçütleri oluştururlar. Bu ölçütler bireyden daha çok toplumun çoğunluğu ile belirlenir.
- Değerler sosyal düzenin korunmasını ve gereksinimlerin karşılanmasını sağlar. Bu sebeple değerler bireyler için önemlidir.
- Değerler için büyük bir özveri ve çabada bulunulur.
- Değerler kişiler arasında uzlaşım sağlamasından dolayı kavramsal olarak diğer değerli nesnelere farklıdır.

Rokeach (1973)'a göre, değerler tamamen durağan ya da tamamen değişken değildir. Rokeach, değerlerin sabit ve değişmez olması durumunda bireysel ve sosyal çevrede hiçbir şekilde değişiklik olmayacağını bununla birlikte değerlerin sürekli değişken olması halinde ise insan kişiliğinde süreklilik olmayacağını belirtmiştir. Genel olarak bireyler veya gruplar tarafından değerlerin devam ettirilmesi beklenmektedir. Fakat edindiğimiz her bilgi doğru değildir. Kesin bir devamlılığı ve sabitliği bulunan değerler diğerlerinden farklılık göstermektedir.

Shwartz (1992) aynı değerlerin farklı toplumlarda görülebildiği ve değerlerin evrensel olduğunu belirtmiştir. Bununla birlikte değerler hakkında şu özellikleri ifade etmiştir:

- Bireylere veya gruplara çözüm yolunda fayda sağlayarak sosyal hayatı biçimlendirir,
- Davranışlar hakkında bireyi motive ederek davranışa yön ve şiddetini verir,
- Davranışın değerlendirildiği normları oluştururlar ve
- Sosyal gruplar tarafından kabul edilmiş değerler ve bireyin kendi yaşantıları sonucu öğrendiği değerler bireyin değer sistemini oluşturur.

Yukarıdaki tanımlara bakıldığında, değerlerin aynı toplum içerisinde, toplumdan topluma, kültürden kültüre özellik ve işlevsellik yönünden farklılıklar gösterebileceği görülmektedir. Günümüze kadar birçok bilim adamı, çeşitli sınıflamalar yapmıştır. Değerlerin ne kadar önemli olduğu, hangi sırada geldiği kişilere göre değişkenlik gösterebilmektedir.

2.1.2. Değerlerin Sınıflandırılması

Değerler üzerine farklı sınıflandırmalar yapılmıştır. Bu sınıflandırmalar içerisinde en çok bilinen Rokeach, Nelson, Spranger ve Schwartz'a ait olan sınıflandırmalardır.

Rokeach tarafından değerler iki grupta incelenmiştir. Bu değerler şu şekildedir;

Amaç Değerler: Yaşam boyu hedeflenen asıl değerleri kapsar. Başarı, özgürlük, eşitlik, erdem, vb.

Araç Değerler: Bireylerin ulaşmak istediği hedefler için kullandıkları davranış biçimleridir (Yazıcı, 2006).

Tablo 2.1. Milton Rokeach'ın değer sınıflaması (Rokeach, 1973)

Amaç (Terminal) Değerler	Araç (Instrumental) Değerler
Rahat Bir Hayat	Hırslı
Heyecanlı Bir Hayat	Açık Görüşlü Olma
Başarma Hissi	Yeteneklilik
Barış İçinde Bir Dünya	Neşe
Güzellikler Dünyası	Temiz
Eşitlik	Cesaret
Aile Güvenliği	Affedicilik
Özgürlük	Yardımseverlik
Mutluluk	Dürüstlük
İç Huzur	Hayal Gücü Kuvvetli
Gerçek Sevgi	Bağımsızlık
Ulusal Güvenlik	Entelektüel
Zevk	Mantıklılık
Kurtuluş	Sevecenlik
Özsaygı	İtaatkarlık
Sosyal Onay	Kibar
Gerçek Dostluk	Sorumluluk
Bilgelik	Öz-Kontrol

Nelson değerleri üç boyutta incelemiştir. Bunlar;

Bireysel Değerler: Bu değer türü kişisel seçimler ile ilgilidir ve bu değer türü kişisel tercihleri ifade eder.

Grup Değerleri: Grup değerleri belirli bir gurubun üyeleri tarafından paylaşılan değerlerdir.

Sosyal Değerler: Sosyal değerler saygı, farklılık, adalet ve eşitlik gibi kavramları kapsar ve bu değerler bireylerin toplumsal yapıya uyumu ile toplumsal yapının içerisinde varlığını sürdürebilmesini sağlar (Akbaş, 2004).

Spranger değerleri daha ayrıntılı bir şekilde inceleyip 6 gruba ayırmıştır. Bunlar;

Kuramsal: Gerçeklik ve bilgi kuramsal değerlerin temelini oluşturur. Eleştirel yaklaşıma sahiptir. Kuramsal nitelikli değere sahip bireyin temel hedefi, gerçeğin keşfidir.

Ekonomik: Faydalı ve pratik olan önemlidir. Birey için önemli olan bedensel ihtiyaçların karşılanmasıdır.

Estetik: Biçim ve uyum önem taşımaktadır. Birey yaşamı olayların bir çeşitliliği olarak benimser. Sanatı toplum için mutlak olarak görür.

Toplumsal: Bu grup değer türü, insan sevgisine dayanmaktadır. Bencil olmama, yardımseverlik, dayanışma ve başkalarını sevmeye gibi olguları kapsar.

Politik: Kişisel güç, şöhret ve etki önemlidir. Kuvvet esastır.

Dinsel: Birey kendisini evrenin bir parçası olarak görür ve evren birey için bir bütündür. Yaşamında kendi dini uğruna uğraş verir (Akbaş, 2004).

Schwartz değerler teorisinde 10 temel değerden bahsetmiştir. Bu 10 temel değerin motivasyonel bir içeriğe bağlı olduğunu savunmuştur. Schwartz, insanların bireysel değerlerinin bir hiyerarşisi olduğunu ve bu hiyerarşide daha yüksek sırada yer alan

değerlerin insan hayatını yönlendirmede büyük bir etkisi olduğunu öne sürmüştür. Bu 10 temel değer şu şekildedir:

Güç: Güç değerinde esas olan sosyal konum ve prestij ile insanlar ve kaynaklar üzerinde hakimiyet ve kontrol sağlamaktır. Güç değeri içerisinde sosyal gücü, otoriteyi, serveti ve imajı korumayı barındırır.

Başarı: Başarı değerinde amaç sosyal standartlara göre yetkinlik gösterme yoluyla kişisel başarıya ulaşmaktır. Başarılı, yetenekli, hırslı ve etkili olmak başarıyı temsil eden değerler arasında gösterilebilir.

Hazcılık: Hazcılık değeri kişinin kendisi için zevk ve duygusal haz alması olarak tanımlanmaktadır. Rahatına düşkün olmak, eğlenmek ve hayattan zevk almak hazcılık değerinin temellerini oluşturur.

Uyarım: Yaşamdaki heyecan, yenilik ve zorluk olarak tanımlanan uyarım değeri içerisinde heyecan verici bir yaşam, cesur olmak ve zengin bir yaşam değerlerini barındırır.

Kendini Yönetme: Bağımsız düşünceler ile kişinin kendi eylemlerinin seçimini yapabilmesi, yaratıcı ve keşfedici olması kendini yönetme değeri olarak tanımlanmaktadır. Bu değer altında bağımsızlık, meraklılık, yaratıcılık, özgürlük, kendi hedeflerini seçmek kendini yönetme değerleri yer almaktadır.

Evrenselcilik: Evrenselcilik değeri, hoşgörü, takdir ve korumacılık ile bütün insanlığı ve doğanın refahını sağlamaya önem vermek olarak tanımlanmaktadır. Dünya barışı için uğraş vermek, adil ve eşit olmak, doğayı ve çevreyi korumak, yeni fikirlere açık olmak bu değer içerisinde yer alır.

İyilikseverlik: Kişisel olarak sıklıkla etkileşim kurduğu tüm insanların refahını koruma ve geliştirme iyilikseverlik (yardımseverlik) değeri için esastır. Yardımseverlik değerine sahip bireyler yardımcı, dürüst, affedici, sorumlu ve sadık olma özelliklerine sahiptir.

Gelenek: Bu değer geleneksel kültür veya dinin sağladığı saygı, bağlılık ve gelenekler ile fikirlerin kabulü olarak tanımlanmaktadır. Alçakgönüllü olmak, hayattaki rolünü

kabul etmek, geleneklere saygı göstermek, ılımlı ve dindar olmak gelenek değeri içerisinde yer almaktadır.

Uyumluluk: Başkalarını üzmesi ya da kırması muhtemel davranışları ve sosyal beklentileri ya da normları ihlal eden eğilimlerin ve dürtülerin kısıtlanması olarak tanımlanır. Nazik olmak, uysal olmak, öz disipline sahip olmak, ebeveynleri ve büyükleri onurlandırmak bu değer içerisinde bulunur.

Güvenlik: Toplumun, ilişkilerin ve kendisinin güvenliği, uyumu ve istikrarı olarak tanımlanır. Hoşgörü, sosyal düzen, aile ve ulus güvenliği bu değere örnek olarak gösterilebilir (Schwartz,1992).

2.1.3. Spor ve Değerler

Değerler çevredeki ilişkilerden yaşayarak ve gözlemlenerek öğrenilir. Bu nedenle değerlerin açık bir şekilde çeşitli metotlar ile birlikte kasıtlı olarak bireylere aktarılması gerekir (Bishop, 1993). Bireyin sosyal gelişim sürecinde uygun ahlaki davranışları geliştirmesinde fiziksel aktivite ve beden eğitimi önemli bir rol oynamaktadır (Lemyre ve ark., 2002).

Beden eğitimi ve genel eğitim bir bütünlük halindedir. Kuter ve Kuter (2012)'e göre beden eğitimi, tüm organizmayı içerir ve beden eğitiminde temel felsefe zihin-beden bütünlüğüdür. Kuter ve Kuter, beden eğitimi etkinliklerinin büyüme ve gelişme için önemli olduğunu belirtmişlerdir. Ayrıca kendini ifade etme ve yaratıcılık becerilerine olanaklar sağladığını da söylemişlerdir.

Lemyre ve ark. (2002), genç katılımcıların psikososyal ve ahlaki gelişimi için önemli bir bağlam sunan rekabetçi sporun aynı zamanda akran statüsü, akran kabulü, öz değer ve farklı bakış açılarının inşaa edilip gelişimini sağladığını belirtmişlerdir. Shields ve Bredemeier (1995) ise sporun takım arkadaşlarıyla iş birliği yapmayı, ahlaki çatışmalarda çözümler sunmayı, öz kontrolü geliştirmeyi ve temel erdemleri kazanmayı sağladığını ifade etmişlerdir.

Sporcularda değerleri ölçebilmek amacıyla Simmons ve Dickinson (1986) tarafından Sporda Değerler Ölçeği (The Survey of Values in Sport) geliştirilmiştir. Simmons ve

Dickinson (1986) oluşturduğu 14 maddelik bu ölçek; başarı, güzel bir ortamda egzersiz, sosyallik, sağlıklı olma ve kendini gerçekleştirme olmak üzere 5 farklı spor değerini ölçebilmektedir. Lee ve Cockman, 87 kız ve erkek ergen sporcu ile görüşmeler yaparak spora özgü 18 adet değer tespit etmiştir. Lee ve ark. ise bu 18 değerini geniş kapsamlı yelpazesini tanımlamışlar ve bu değerlerin hiyerarşik önceliklerini göstermek için Altyapı Sporlarında Değerler Ölçeği' ni (YSVQ) oluşturmuşlardır. YSVQ ölçeği sporcuların değer sistemini ölçmekte olup değerlerin önem sırasına göre sıralanabilmesine, grup puanlarının elde edilebilmesine ve başka bir grupla karşılaştırılabilmesine olanak sağlar (Gürpınar ve ark., 2018). Lee ve Cockman tarafından ortaya koyulan ve YSVQ ölçeği ile ölçülen değerlere ait açıklamalar aşağıda belirtilmiştir:

Tablo 2.2. Sporda değerler sistemi (Lee ve Cockman, 2013)

Değer	Açıklayıcısı
Başarı	Oyunda kişisel veya toplu olarak başarılı olmak
Merhamet	Diğer insanlarla ilgili kaygı duymak
Yoldaşlık	Oyunda benzer ilgileri olan arkadaşlarla beraber olmak
Uyum	Takımdaki diğer insanların beklentilerine uygun olmak
İşine bağlılık	Kişinin her zaman en iyisini ortaya koyması ve birini hayal kırıklığına uğratmamak
Anlaşmanın sürdürülmesi	Oyun kurallarına bağlı kalmak ve oyunun ruhuna uygun oynamak
Keyif	Memnuniyet ve keyif duyguları yaşamak
Dürüstlük	Müsabakalarda /kararlarda haksız kazanç sağlamaya izin vermemek
İyi oyun	Sonuç ne olursa olsun müsabakanın keyfini çıkarmak; bu genellikle oyuncular arasında bir denge sağlar
Sağlık ve Zindelik	Aktiviteler sonucunda sağlıklı olmak ve performansını artırmak için zindeleşmek
İtaat	Cezalandırılmaktan, dışarıda tutulmaktan, oyundan atılmaktan veya oyundan alınmaktan kaçınmak
Toplumsal İmaj	Başkalarının onayını kazanmak
Sportmenlik	İyi yaradılıştta olmak, iyi ve kötüyü birarada kabul etmek, rakibe karşı olumlu davranışlar sergilemek ve yenilgiyi kabullenmek
Kendini Gerçekleştirme	Aktiviteleri kendi iyiliği ve beraberinde üstün duygular için yaşamak
Beceri Sergileme	Oyun becerilerini iyi bir şekilde sergileyebilme
Takım Uyum	Başka birisi için ve takım performansı uğruna bir şeyler yapmak
Hoşgörü	Kişilerarası farklılıklara rağmen başkaları ile iyi geçinebilmek
Kazanma	Yarışmada, üstün olduğunu göstermek

YSVQ birbirinden farklı 18 değer türünü ölçmeyi sağlayarak değerlerle ilgili yapılan çalışmalara önemli bir katkıda bulunmuştur. Fakat tek maddeler kullanılarak bir değeri değerlendirmenin sağlanabilmesi üzerine tereddütler ortaya çıkmış ve bunun üzerine Lee ve ark. (2000), YSVQ yeniden yapılandırılarak YSVQ-2 ölçeğini geliştirmişlerdir. YSVQ-2 ölçeği; ahlak değerleri (itaat, dürüstlük, sportmenlik, yardımseverlik ve

anlaşmanın sürdürülmesi), yetkinlik değerleri (başarı, beceri sergileme ve kendini yönetme) ve statü değerleri (kazanma, toplumsal imaj ve liderlik) olmak üzere üç alt boyutlu 13 maddeden oluşmaktadır. Bu 3 alt boyutun altyapı sporundaki hedef yönelimleri ve tutumları yordadığı rapor edilmiştir. Ahlâk ve yetkinlik değerleri, olumlu sosyal tutumları; statü değerleri ise anti sosyal tutumları pozitif yönde öngörmektedir (Lee ve ark., 2008). Ölçeğin alt boyutları olan ahlak, yetkinlik ve statü değerlerine ait tanımlar aşağıda açıklanmıştır.

Ahlak Değeri

YSVQ-2 ölçeğinin alt boyutu olan ahlak değeri; sportmenliği, dürüstçe ve adilce oynamayı, gerektiği zaman oyundaki insanlara yardımcı olmayı, antrenör ve takım arkadaşları ile uyum içerisinde bulunabilmeyi ifade etmektedir. Ayrıca ahlak değeri; itaat, dürüstlük, sportmenlik, yardımseverlik ve anlaşmanın sürdürülmesi değerlerini içermektedir (Lee ve ark., 2008). Öngel (1997) tarafından ahlak değeri; spor ortamında bulunan oyuncuların, oyunun rekabet durumuna rağmen genel ahlaka, rakibin kişiliğine saygı göstermesi, uyum içerisinde en iyisini yapmak amacıyla kendine yarar sağlayacak durumlardan isteyerek bilinçli bir şekilde vazgeçmesi olarak açıklanmıştır.

Yetkinlik Değeri

Yetkinlik değeri ise kişinin kendi hedeflerini gerçekleştirebilmesini, performansını arttırabilmesini daha iyi bir oyuncu olabilmesini, beceri ve yeteneklerini ortaya koyabilmesini ifade etmektedir. Yetkinlik değeri; başarı, beceri sergileme ve kendini yönetme değerlerini içermektedir (Lee ve ark., 2008).

Statü Değeri

Statü değeri; başkalarından iyi olduğunu göstermek, takımda lider olmak, iyi görünmek, kazanmak ve yenmeye öncelik vermek ilkelerini kapsamaktadır. Statü değeri; kazanma, toplumsal imaj ve liderlik değerlerini içermektedir (Lee ve ark., 2008).

2.2. Hedef Yönelimleri

Spor faaliyetleri; spor yaşamı, haz alma, sonuca ulaşma, kazanma, beceriyi geliştirme gibi başarıyı örnekleyen özelliklere sahiptir. Ayrıca spor faaliyetleri başarı ölçütleri ile değerlendirilmektedir. Bu nedenle bireyin çeşitli amaç ve hedeflere yönelmesi

kaçınılmazdır. Sporcu değerli gördüğü hedefler doğrultusunda çeşitli davranış ve yönelimlerde bulunur (Nicholls, 1989).

Arıburun ve Aşçı (2005) güdülenme kavramını, ihtiyaç ve dürtülerin etkisi ile davranışın harekete geçmesini sağlayan ve davranışlara yön veren istek olarak tanımlamış ve psikolojide bu konunun uzun yıllar boyunca ele alındığını belirtmişlerdir. Güdülenme konusunun son zamanlarda sosyal bilişsel kuramlar dahilinde ele alınıp araştırıldığını ifade eden Arıburun ve Aşçı, bu kuramlar içerisinde yer alan başarı hedefi kuramının, beden eğitimi ve spor ortamlarında başarı hedefinin altında yer alan motivasyonu açıklayan temel yaklaşımlardan olduğunu ifade etmişlerdir.

Başarı duygusu hedeflerin başarı ile sonuçlanması sonunda elde edilir. Başarı değeri ise sporcu tarafından hedefin başarılmasına göre verilir. Başarı veya başarısızlık hissi sporcunun hedef yönelimi ile bağlantılıdır. Ayrıca hedef yönelimi bireyin hem kendisi hem de diğerleri ile kıyaslanması durumunda belirlenir. Genel olarak ifade edilirse kişinin kendi başarısını değerlendirdiği bakış açısı hedef yönelimlerini belirlemektedir. Bireysel farklılıklar ve içinde bulunulan durum hali hedef yönelimlerini etkileyen faktörlerdir (Toros ve Koruç,2005).

Başarı yönelim kuramına göre bireyin davranışlarının belirlenmesinde temel başarı hedeflerinin ele alınması önemli bir rol oynamaktadır (Arıburun ve Aşçı, 2005). Başarı hedef yönelimi kuramı bireyin öğrenme ortamı içerisinde beklentilerinin neler olduğu veya neyi istediği, güdülenmenin ne gibi durumlarda harekete geçtiği, güdülenmenin şiddetini nelerin değiştirdiği gibi sorulara cevap olanağı sağlar (Weiner, 1985).

Hedef yönelim kuramında hedeflere ulaşabilmek ve başarı elde etmek amacıyla iki bağımsız başarı düşüncesi olduğunu savunmaktadır. Bu iki bağımsız başarı düşüncesi görev yönelimli hedefler ve ego yönelimli hedeflerdir (Nicholls, 1989).

2.2.1. Görev Yönelimli Hedefler

Hedef yöneliminin ilk boyutu, görev yönelimli hedeflerdir. Görev yönelimli hedefler; başarı isteği doğrultusunda çok çalışıp bireysel olarak performansın artırılmasının istenmesi ve en iyi performansın ortaya çıkarılması olarak tanımlanmıştır (Duda ve

Whitehead, 1998). Bir kişinin görev katılımlı olduğu durumlarda, kişinin kendisinde algıladığı yetkinlik tamamen öz-referanslıdır. Birey başarılı olup olmadığını kişisel gelişim, bir görevin üstesinden gelmek, görevde ustalaşmak ve çaba sarf etmek gibi kriterlere göre değerlendirmektedir (Nicholls, 1989). Kocaeşki (2010), görev yönelimi yüksek olan sporcuların yeni beceriler öğrenmeye, öğrendikleri becerilerin gelişimine, elinden gelen en iyi performansı sergilemeye yoğunlaştıklarını ifade etmiştir. Toros ve Koruç (2005) ise görev yönelimli sporcuların müsabakaları kendi performansını geliştirmek için bir fırsat, bir deneyim olarak düşündüklerini ve rakip ne kadar iyi olursa daha fazla performans ortaya koyacağını bu sebeple kendilerine daha fazla katkıda bulunacağını düşündüklerini belirtmiştir. Ayrıca görev yönelimine sahip sporcu için başarısızlığın, en iyi performanstan daha azını yapmak olduğunu ifade etmiştir.

Görev yönelimine sahip sporcular, sporda yer almaktan hoşnut olurlar ve spor ortamı içerisinde kendilerini becerikli görürler. Görev yönelimini benimseyen sporcular için beceri öğrenme, beceri gelişimi, görevde ustalaşma, iş birliği ve takım uyumu ön plandadır. Görev yönelimli hedefler doyum, hoşlanma ve sporla içsel olarak ilgilenme ile ilişkilidir (Stephens ve Bredemeier, 1995). Biddle ve ark. (2003) ise görev yönelimli hedeflerin yüksek ahlaki işleyişle, olumlu sosyal tutumlarla ve sportmenlikle ilişkili olduğu sonucuna ulaşmışlardır.

Görev yönelimli hedeflere sahip bireyler, kendi gelişimi için bir etkinliğe katılmak ister. Görev odaklı birey, normatif yeteneklerden ziyade görevde ustalığını göstermeye çalışırlar. Birey, başarının kişisel bir yorumu için sosyal normlar yerine kişisel başarı standartlarına atıfta bulunacaktır. Görev yönelimli sporcuların şu davranışlarını sergilemesi beklenmektedir:

- (a) Uyarlanabilir başarı davranışını göstermek,
- (b) Efor sarfetmek,
- (c) Orta zorlukta zorlayıcı görevler seçmek,
- (d) Görevle özdeş olmak,
- (e) Sürekli veya gelişmiş performans göstermesi,
- (f) Başarısızlıkla karşı karşıya kalabilir. (Nicholls, 1989)

2.2.2. Ego Yönelimli Hedefler

Hedef yöneliminin diğer boyutu ise ego yönelimli hedeflerdir. Duda (1998) ego yönelimli hedefleri, “sporcuların başkalarına göre üstünlük sağladığında elde ettiği başarı hissi sonucu, sürekli olarak kendini diğerlerinden daha iyi olarak görmesi” olarak tanımlamıştır. Ego yönelimli bir kişi performansını başkaları ile kıyaslar. Başarısını, başkalarından üstün olmak ve başarıyı daha kolay elde etmek gibi kriterlere dayanarak değerlendirir (Nicholls, 1989). Ego yönelimli hedeflere sahip sporcular, müsabaka esnasında rakiplerini geçmek ya da en iyi olmak için mücadele gösterirler. Ego yöneliminin yüksek kaygı seviyeleri, spor faaliyetlerinde daha az memnuniyet duyma ve kararsızlık ile ilişkili olduğu söylenebilir (Duda, 1989). Duda ve ark, düşük bir görev ve yüksek bir ego yöneliminin, sportmenlik dışı bir oyunun onaylanması ve kazanmak için hile yapma ile pozitif ilişkili olduğunu belirtmişlerdir. Biddle ve ark. (2003) ise ego yönelimli hedeflerin saldırganlığın onaylanması, yetersiz sportmenlik ve yetenek ve aldatmanın başarıya neden olması inancı ile ilgili olduğunu belirtmişlerdir. Ring ve Kavussanu (2018) hile ilişkisi ile ilgili olarak spordaki başarı hedeflerinin ego içeren hedeflerle ilişkili olduğu ortaya koymuştur.

Walling ve Duda (1995) tarafından yapılan araştırmada ego yönelimli hedeflere sahip bir sporcunun, başaramayacağını hissetmesi durumunda yarışmada isteksiz olduğunu saptamıştır. Ego yönelimli sporcular kazanmak veya üstünlük sağlamayı başarılı olmak olarak nitelendirilirler ve kurallara uymamak pahasına bile olsa kazanabilmek için her şeyi yapmak isterler (Walling ve Duda, 1995; Akt. Toros ve Kuruç, 2005). Ego yönelimli sporcu için “en iyi” olmak önemlidir. Rakipleri yenmek, üstünlük sağlamak ve etkinlik sonuçları odak noktalarıdır (McArdle ve Duda, 2004; Akt. Toros,2009). Jarvis (2006) tarafından belirtilen görev ve ego yönelimli sporcuların önemli bazı özellikleri tablo 2.3.’de verilmiştir.

Tablo 2.3. Görev ve ego yönelimli sporcuların bazı özelliklerinin karşılaştırılması (Jarvis, 2006: 142)

Sporcu Türü	Başarı Kriteri	Başarı Nedeni	Zorluk ve Hatalara Karşı Yaklaşımı
Görev Yönelimli Sporcu	Eski Kişisel Başarıları	Faaliyet Ve Yetenekleri Geliştirme	Dayanıklı
Ego Yönelimli Sporcu	Başkaları İle Karşılaştırma	Şans Ve Doğal Becerileri	Aldatma

Spor ortamında istenilen hedefin gerçekleşebilme duygusu ve sporun doğası sporcunun hem görev yönelimli hem de ego yönelimli davranmasına; ayrıca elde edilen başarıyı hak etme ve başarılarında daha fazla söz sahibi olabilme isteği de iki yönelim ile davranmasına neden olabilir (Kocaeşki, 2010). Toros (2009), sporcuların belirli durumlar karşısında beceriye ve göreve yönelebildiğini; belirli durumlarda da diğerlerinden üstün olmayı sürdürmek isteyebildiğini ifade etmiştir. Görev yönelimli hedefler ile hareket edilmesinin birçok olumlu sonuç meydana getirdiğini belirtmiştir. Araştırmalar sonucunda iki hedef yöneliminin ayrı kutuplar değil birbirinden bağımsız boyutlar olduğu öne sürülmüştür. Bireysel farklılıklar görev-ego yöneliminin bireyde olan düzeyinde artış veya düşüslere neden olabilir.

2.3. Ahlak

Ahlak kavramı uzun yıllardır araştırmacılar tarafından incelenmiş ve hakkında birçok hipotez ve fikirler üretilmiştir. Ahlak sözcüğü “Arapça bir kelime olup huy manasına gelen hulk (veya huluk) kelimesinin çoğuludur. Hulk din, tabiat ve seciye manalarına gelir. Ahlak nefiste iyice yerleşen bir melekedir ki, fiil ve davranışlar fikri bir zorlamaya ihtiyaç olmadan bu meleke sayesinde kolaylıkla ortaya çıkar” (Yapan, 1992).

Gündüz’e göre ahlak, toplumları ve toplumda yaşayan bireyleri etkileyen olgulardır. Bu alan içerisinde alışkanlık, töre, karakter ve huy gibi kavramlar bulunmaktadır (Akbuğa,2018).

Yapan (1992)'a göre ahlak konusu, insan davranışlarını ve bu davranışların etkileşimi ile ortaya çıkan ilişkileri ele alır. Amacı ise insanların kurallar eşliğinde, toplum yararına katkıda bulunacak tutum ve davranışları sergilemesini sağlamaktır.

Toplum tarafından kabul edilmiş olan kültürel ve ahlaki değerlerin bireyler tarafından benimsenmesi, toplumun ferdi olan bireylerin üzerine düşen görev ve sorumlulukları yerine getirmesi toplumun düzenli ve sağlıklı olmasını sağlayacaktır. Ahlak, bireyler arasındaki ilişkileri düzenleyen kurallar bütünüdür (Güngör, 2000: Akt. Akandere ve ark.,2009).

Senemoğlu (2012) toplumun, kendinden beklenen görevleri yerine getirebilmesi için, toplumu oluşturan bireylerin bazı kuralları özümsemesi gerektiğini ve bu kuralların bireylerin birbirleri ile etkili iletişim kurabilmesi ve çevresi ile etkin bir uyum sağlaması için gerekli olduğunu ifade etmiştir. Etkin bir uyum ise toplum tarafından belirlenen kuralların içselleştirilmesi, geçerliliğini yitirmiş kuralların çıkarılması ve gerekli olan kuralların geliştirilmesi ile sağlanır.

2.3.1. Ahlaki Gelişim Kuramları

Ahlaki gelişim konusu birçok araştırmacı tarafından incelenmiştir. Bu incelemeler sonucunda farklı kuramlar ortaya çıkmıştır. Ahlaki gelişimi anlatan kuramlar aşağıda verilmiştir.

Piaget'nın Ahlaki Gelişim Kuramı

Piaget ahlaki gelişimin belirli dönemleri olduğunu belirtmiştir. Ahlak gelişimi genellikle bireyin çevresiyle olan etkileşimi sonucu oluşur. Piaget çocukların ahlaki gelişimini oyunlar ve küçük hikayeler kullanarak açıklamıştır. Yaş faktörü ahlak gelişimi için önemli bir unsurdur. İlk dönemlerde dışa bağımlı kurallar ile ahlak gelişimi sağlanır. İlerleyen dönemlerde kuralların değerlendirip değiştirilebileceği düşüncesi gelişir (Özdemir, 2003).

Piaget çocuklarda, okulöncesi dönemde kural kavramının bulunmadığını ve bu dönemde ahlaktan bahsedilemeyeceğini belirtmiştir. Piaget ahlaki gelişimi iki dönemde incelemiştir (Senemoğlu, 2012).

a) Dışsal Kurallara Bağlılık Dönemi

Çocuk için kurallar değişmez nitelik taşımaktadır. Birisi kurallara uymuyorsa sonucunda cezalandırılması gerektiğini düşünmektedir. Ebeveyn ve diğer yetişkinler bu dönemde çocuğu ne yapması ve ne yapmaması hakkında bilgilendirir. Sınırlı olarak gözlenen gerçekler ile yargılama yapılır. Davranışın arkasındaki nedenler dikkate alınmaz (Senemoğlu, 2012).

b) Ahlaki Özerklik Dönemi

Bu dönemde çocuğun sosyal çevresi giderek artan kendi yaşıt gruplarıyla genişlemiştir. Kurallar hakkında fikirler değişiklik göstermeye başlar. Kuralların insanlar tarafından oluşturulduğu ve bazı durumlarda değişebileceği bilincine ulaşılır. Kurallar ihlal edildiğinde nedenleri ve içinde bulunduğu durum dikkate alınarak ahlaki değerlendirme yapılır (Senemoğlu,2012).

Kohlberg'in Ahlak Gelişim Kuramı

Kohlberg, Piaget'in ahlaki gelişim kuramından yola çıkarak bireylerin belirli durumlarda davranışları yönlendiren kuralları nasıl yorumladıklarını araştırmıştır. Ancak Kohlberg, araştırmasında ahlaki ikilemleri kapsayan hikayeler kullanmıştır. Bu ahlaki gelişim kuramı üç düzey içinde 6 aşamadan oluşur (Senemoğlu, 2012).

a) Gelenek Öncesi Düzey

Bu dönemde başkalarının belirlediği kurallar ve toplumun iyi-kötü olguları, davranışları şekillendirir. İlk iki aşama bu dönem kapsamındadır.

1.Aşama: Ceza ve İtaat Eğilimi

Kohlberg, bu aşamada çocukların otoriteye bağımlı olduğunu ve ceza almaktan kaçındıklarını ortaya koymuştur. Olayların değerlendirilmesinin, meydana gelen zararın büyüklüğü ve dıştan görünüşü ile yapıldığı bu dönemde olayın neden meydana geldiği ve ne niyet ile yapıldığı önemli değildir.

2.Aşama: Araçsal İlişkiler Eğilimi

Bireysel ihtiyaçlar ve isteklerin ön planda olduğu bu aşamada diğer bireylerin de ilgi ve ihtiyaçları dikkate alınır. Ahlaki değerlendirmede bulunulacağı zaman başkalarının

istekleri ve ihtiyaçları somut bir Şekilde dikkate alınırken ilk planda kendi çıkarları vardır. Ne kadar alırlarsa karŐılığında o kadar vermek isterler (Senemoğlu, 2012).

b) Geleneksel Düzey

Kohlberg'e göre birey için değerli olan ve ön planda bulunan aile, grup ve toplumun beklentileri sonuçları sorgulanmadan kabul edilir. Kurallara sadakat ve sosyal düzeni koruma önemlidir. Bireyin kendi ihtiyaçları grubundakilere göre ikinci planda kalır. Üçüncü ve dördüncü aşamalar bu düzey içerisinde yer alır.

3.Aşama: Kişilerarası Uyum Eğilimi

Akran grupları bu aşamada işbirliği içerisindeydir. İyi davranış başkalarına yardımcı olmak ya da başkalarını mutlu etmek olarak kabul edilir. Bu aşamada başkaları tarafından onaylanmak ve başkalarına göre iyi olmak önemlidir. Somut işlemler dönemine girilmesi ve benmerkezciliğin azalması ile birlikte empatik düşünce yeteneği gelişir. Ahlaki değerlendirmelerde başkalarının düşünceleri önemlidir.

4.Aşama: Kanun ve Düzen Eğilimi

Otoritenin ve toplum düzenin getirdiği kurallar doğrultusunda bireyin görevlerini yerine getirmesi doğru davranış olarak kabul edilmektedir. Kohlberg, bu aşamada toplum kurallarının ve kanunların ön planda olduğunu belirtmiştir. Kanunlar sorgulanmadan uygulanır. Doğru davranış kanunlar ile değerlendirilir. Birçok yetişkininin bu aşamada kalması olasıdır (Senemoğlu, 2012).

c) Gelenek Sonrası Düzey

Kohlberg, bu düzeyde bireyin ahlak ilkelerini özgür biçimde seçtiğini ve kendisine göre değer sistemini örgütlediğini belirtmiştir. Bu dönemde insan hakları ve evrensel ilkeler büyük önem taşımaktadır. Aşama beş ve aşama altı bu düzey içerisinde yer almaktadır.

5.Aşama: Sosyal Sözleşme Eğilimi

Kanunların uygulanışı ve sahip olunan bireysel haklar bu aşamada eleştirel bir Şekilde incelenir. Her toplumun kendine özgü değerlerinin ve kanunlarının olduğu kabul edilmektedir. Kanunlar toplum yararına olacak Şekilde demokratik biçimde değerştirilebilir.

6.Aşama: Evrensel Ahlak İlkeleri Eğilimi

Bu evrede birey, kendine özgü ahlak prensiplerini örgütler. İnsan haklarının korunması, adalet ve eşitliğin sağlanması bu aşamada önemlidir. Eğer yasalar bu ilkeleri sağlamaz ise yasalara uyulmamalıdır. Çünkü “adalet yasanın üstündedir.” Bu aşamada insan haklarına saygı ön plandadır (Senemoğlu, 2012).

John Dewey ve Ahlak Gelişimi

Ahlaki gelişim hakkında ortaya çıkan kuramlardan biri de John Dewey’in ahlaki gelişim kuramıdır. John Dewey, zihinsel gelişim sürecinin bu kuramın temelini oluşturduğunu belirtmiştir. Çocukluk sürecinde öğrenebildiği değerler ve geçirdiği eğitim süreci bireyin ahlaki gelişiminde etkilidir. Dewey’e göre ahlaki eğitim bazı evrelerden geçer. Eğitim, psikolojik açıdan en özgür ve tam olgunlaşma imkânı sağlayacak koşullarda gerçekleşmelidir. Dewey ahlaki gelişimi üç aşamada incelemiştir.

- a) Ahlak veya gelenek öncesi düzey: Ahlaki davranışların dürtüler ve güdüler ile yönlendirildiği evredir.
- b) Geleneksel düzey: İçinde bulunulan toplumun değerlerinin benimsendiği evredir.
- c) Özerk düzey: Akıl yürüterek kendi kararlarının oluşturulduğu evredir. (Çağdaş,2002; Akt. Akbuğa, 2018)

2.3.2. Spor ve Ahlak İlişkisi

Spor ve ahlak konusunun birçok ortak noktası vardır. Kişiler ve kişiler arasındaki ilişkileri düzenleyen kurallar sistemi, bu iki alanın ortak noktalarından biridir. Spor ve ahlak, insanların birbirleri ile olan ilişkilerini ve buldukları eylemleri kurallar sistemi içerisinde düzenlerler. Kişilerarası ilişkilerin ve bulunulan etkileşimlerin sonucunda bu iki kavram ortaya çıkmıştır (Yapan, 1992).

Sporcuların yer aldığı müsabakalarda durum ve davranışlarını sonuca bağlayabilmek için belli kurallar gereklidir. Kuralların olmadığı bir yarışmanın sürdürülebilmesi ve sonuçlanması düşünülemez. Bu yarışmalarda konulan kurallara uyma duygusu

sporcuların ahlaki yargılarına bağlıdır. Belirlenmiş yazılı olan kurallara uyulmaması durumunda ceza şeklinde bir yaptırım uygulanmalıdır. Yaptırım uygulanmaması durumunda kuralların bir anlamı olmayacaktır. Bu kuralların değer bulması sporcuların ahlaki hal ve hareketlerine bağlıdır (Hesapçioğlu,1994; Akt. Akbuğa 2018).

Spor kavramı, “asıl itibariyle fiziksel gücün artırılması ve kişisel açıdan en yüksek noktaya çıkarılması yolunda gösterilen çaba” olarak tanımlamıştır. Fakat spor sadece içerisinde fiziksel yetenekleri bulundurmaz. Spor; beden, zeka, irade, duygular ve öz-yönetimi kapsayan bir olgudur. Bu nedenle sporcu, sportif başarı ile birlikte ahlaki değerleri de ortaya koyarak mücadele vermelidir (Yamaner, 2001; Akt. Tanrıverdi, 2012).

Sporun amacı, “sağlıklı, mutlu, çalışkan, ahlak değeri yüksek, dinamik ve çağdaş bir toplum oluşturmak, topluma karşı görev ve sorumluluklarını bilen, beden ve ruh sağlığı yerinde, yapıcı, yaratıcı, üretken, ahlaklı, erdemli ve fazilet örneği nesiller yetiştirmek, toplumun tüm fertlerini dinamik, zinde, yüksek moralli ve mutlu tutmak” olduğu ifade edilmiştir. Aynı zamanda bu ifade ile sporun ahlaki temellere dayanan kültürel bir faaliyet olduğu belirtilmiştir (Yetim, 2000; Akt. Tanrıverdi, 2012).

Spor ahlakının temel amacı dürüst, vicdanıyla hareket edebilen ve centilmence davranan sporcuların yetiştirilmesini sağlamaktır. Bu amacın gerçekleştirilebilmesi için, spor ahlakının kendi bünyesinde teori ve uygulamayı birlikte yürütmesi gerekir. Ahlaki eylemler uygulama ile öğrenilir. Yani sporcu, ahlak kurallarına uygun davranıp davranmadığı spor ortamı içerisinde yaşayarak öğrenebilir. Bu nedenle sadece teorik olarak verilen ahlak eğitimi, tek başına yeterli olmayabilir. Fakat teorik olarak sunulan eğitim uygulamaya yardımcı olur ve teorik olarak eğitimle birlikte birey spor ortamı içerisinde daha başarılı olabilir (Yapan, 1992).

Weiss ve Bredemeier (1990) tarafından sporun, işbirliği içinde bulunmayı, ahlaki çatışmaları tartışmayı ve çözüm sunmayı, özdenetimde bulunabilmeyi, cesaretli olabilmeyi, adil davranmayı ve dürüstlüğü öğrenmeyi sağlayan bir araç olduğu ifade edilmiştir (Akt: Gürpınar, 2014). Spor ortamı da ahlaki tutumların çok sık tekrarlanması nedeniyle ahlaki tepkilerin ortaya çıkmasında verimli bir alandır. Spor ile ahlak ve

yaşam arasında yoğun bir etkileşim bulunmaktadır (Atalay, 2016). Bu nedenle spor faaliyetleri, ahlaki tutumlar ve değerlerin hayata yansıtılması ve aktarılması konusunda büyük bir öneme sahiptir.

2.3.3. Tutum Kavramı

Tutum kavramı, özel uyarıcılara veya eylemlere, olumlu ya da olumsuz bir şekilde yanıt verme eğilimi olarak tanımlanmıştır (Fishbein ve Ajzen, 1975). Bilişsel, duygusal, davranışsal gibi bir takım bileşenleri olduğunu öne sürmüşlerdir. Tutumlar belirli olaylara ya da nesnelere özgü olduğundan, bu bir dizi uyarana karşı eşit oranda olumlu ya da olumsuz tutumlar sergilemek mümkündür. Örneğin sporda, rekabetçi başarı (kazanma) ve iyi bir performans için eşit derece olumlu tutum sergilemek mümkün olacaktır (Lee ve Cockman, 2013).

Gardner (1985) tutum kavramını “bireyin birtakım nesnelere, fikirleri veya durumları kendi fikir ve inanışlarına dayanarak değerlendirmesi sonucunda bunlara karşı verdiği tepkiler” olarak tanımlamıştır.

Allport (1935)’a göre tutum, çevreyle ve bireylerle etkileşim sonucunda bireyde kalan izler ve deneyimler ile oluşan, bireyin nesnelere ve durumlara karşı olan davranışları üzerinde yönlendirici ve etkin bir güç oluşturan bilişsel ve duygusal hazırlık durumudur (Allport 1935; Akt. Koç,2014).

Tutumlar, bireyin çevresi ile etkileşimi ve yaşantıları sonucunda oluşur. Brown’a göre (2000) olumlu veya olumsuz tutumlar çocukluğun ilk dönemlerinde oluşmaya başlar ve ebeveyn ve çevre etkileşimi ile şekillenir (Brown, 2000; Akt. Gümüş,2018).

Tutumlar, değerlerden farklıdır nesnesine özgü olarak iki kutupludur ve hiyerarşisi yoktur. Belirli hedef nesnelere ve konularla ilgili olarak değerleri dışı vuran daha genel ilkeleri ifade eder (Rokeach 1973). Herhangi bir nesneye özgü olduğundan sayıca daha çoktur. Birçok tutum tek değeri ifade edebilir ve bir tutum birden fazla değeri yansıtabilir (Lemyre ve ark., 2002).

Tavşancıl (2010) tutumlar ile ilgili özellikleri şu şekilde açıklamıştır:

(1) Tutumlar yaşantılar sonucunda öğrenilir.

(2) Tutumlar tamamen geçici değildir bir zaman boyunca süreklilik sağlayabilirler.

(3) Tutumlar, birey-nesne ilişkilerine düzen sağlar ve ilişkilere yön verir.

(4) Bir obje hakkında olumlu veya olumsuz tutumda bulunabilmek için başka objeler ile karşılaştırılması gerekir.

(5) Kişisel tutumlar olduğu gibi toplumsal tutumlar da mevcuttur.

(6) Tutum, verilen tepkiler değil tepkileri yönlendirmeyi sağlayan eğilimlerdir.

(7) Tutumlar olumlu davranışlara yönlendirebildiği gibi olumsuz davranışlara da yönlendirebilir.

2.3.4. Ahlaki Karar Alma Tutumları

Lee ve ark. (2007), altyapı sporcularının yarışmaseverlik, hile ve adilce kazanmayı korumak davranışlarının ayırımı yapmak ve sporcuların sahip olduğu ahlaki karar alma tutumlarını ölçmek üzere “Altyapı Sporlarında Ahlaki Karar Alma Tutumları Ölçeği (AMDYSQ)” geliştirmişlerdir. Türkçe uyarlaması Gürpınar (2014-a) tarafından yapılan ölçek üç alt boyuttan oluşmaktadır. Bu ölçek ile ortaya çıkan ahlaki karar alma tutumları aşağıda açıklanmıştır.

Hileyi Benimsemek

Türk Dil Kurumu güncel sözlüğünde hile kavramı, “Birini aldatmak, yanıltmak için yapılan düzen, dolap, oyun, ayak oyunu, alavere dalavere, desise, entrika” olarak tanımlanmıştır (<https://sozluk.gov.tr/>, Erişim tarihi: 22.01.2020).

Hileyi benimsemek; haksız avantaj sağlamak, birini yanıltmak veya ceza almamak için oyun kurallarının dışına çıkarak yapılan hal ve hareketleri kapsamaktadır. Sporcuların bu olumsuz davranışları spor ortamında sürekli hale getirmesi durumu hileyi benimsedikleri sonucunu gösterir (Gürpınar, 2014-a). Lee ve ark. (2008) göre hileyi benimsemek;

başkaları hile yaptığı için hile yapmak, yakalanmayacağını anladığında veya kazanmasına yardımcı olacağına inandığında hile yapmak, fırsat olduğunda hakemi kandırmak ve avantaj elde etmek için hile yapmak olarak ifade edilmiştir.

Yarışmaseverliği Benimsemek

Yarışmaseverlik kavramı ilk olarak Potter (1947) tarafından “gerçek anlamda hile yapmadan oyunları kazanma sanatı” olarak ifade edilmiştir. Yarışmaseverliği benimsemek; rakibi yenilgiye uğratabilmek için kurallar çerçevesinde yapılan çeşitli uğraşlar olarak da nitelendirilebilir. Rakibin motivasyonunu düşürmek için söylenen sözler, kendi çıkarları doğrultusunda oyunun yavaşlatılması, bilinçli olarak yapılan fauller bu kavramı kapsamaktadır (Gürpınar, 2014-a). Lee ve ark. (2008) yarışmaseverliği benimsemeyi kuralları çiğnemediği rakibin düzenini bozmak, rakibi iyi oynatmamak için dikkatini dağıtmak, rakibin düzenini bozmak adına zaman harcamak, rakibin psikolojisini bozmak, rakibi kızdırmak, rakibi tahrik etmek, olarak açıklamıştır.

Adilce Kazanmayı Korumak

Adilce kazanmayı korumak; galibiyet için kurallar çerçevesinde hak ederek kazanmanın amaçlanmasıdır. Bu ahlaki karar alma tutumuna sahip sporcular, kazanmak için sadece kendi performanslarını ortaya koyarlar ve farklı yolları denemezler. Hak eden tarafın kazanması anlayışına sahiptirler (Gürpınar, 2014-a). Bu ahlaki karar alma tutumuna sahip bireyler kazanmanın ve kaybetmenin hayatın bir parçası olduğu, hak ederek kazanmanın haksızca kazanmaktan daha iyi hissettireceği, dürüstlüğün kazanmaktan daha önemli olduğu, hayatta her şeyin kazanılmayacağı bu yüzden kaybetmenin önemli olmadığı, sadece kazanmayı değil diğer insanların da düşünülmesi gerektiği anlayışına sahiptirler (Lee ve ark., 2008).

3. GEREÇ ve YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Modeli, Evren ve Örneklem

Bu araştırmada sporda değerler, hedef yönelimleri ve ahlaki karar alma tutumlarını incelemek amacı ile araştırma modeli olarak ilişkiisel tarama modeli kullanılmıştır. Bu tarama modelinde, ilişkiisel ve nedensel karşılaştırma yöntemleri kullanılmaktadır (Büyüköztürk, 2011). Araştırmanın evrenini Antalya ilinde farklı spor kulüplerinde takım ve bireysel olarak farklı branşlarda spor yapan 16-20 yaş aralığındaki lisanslı sporcular oluşturmaktadır. Araştırmada para, zaman ve iş gücü kaybını azaltmayı temel edinen bir yöntem olan elverişli ya da kazara olarak da bilinen uygun örnekleme yöntemi kullanılmıştır (Büyüköztürk, 2011).

3.2. Araştırmada Kullanılan Veri Toplama Araçları

Araştırmada veri toplama aracı olarak kişisel bilgi formu ve aşağıda detaylı olarak açıklamaları yapılan “Altyapı Sporlarında Değerler Ölçeği (YSVQ-2)”, “Altyapı Sporlarında Ahlaki Karar Alma Tutumları Ölçeği (AMDYSQ)” ve “Sporda Hedef Yönelimi (Görev ve Ego Yönelim) Ölçeği” olmak üzere üç farklı ölçek kullanılmıştır. Ölçekler farklı spor kulüplerinde ve farklı branşlarda takım sporu ve bireysel spor yapan sporculara uygulanmıştır. Veriler toplanmadan önce çalışma hakkında araştırmacı tarafından sporculara gerekli açıklamalar yapılmıştır. Ölçeklerin doldurulması yaklaşık olarak 10 dk. sürmüştür. Uygulama sonrasında, ölçekler tek tek incelenerek boş bırakılmış olan, eksik ya da hatalı cevaplandırılan ölçekler araştırma kapsamından çıkarılmıştır. Verilerin analizleri geriye kalan 421 sporcuya ait veriler üzerinden gerçekleştirilmiştir. Verilerin analizleri kısmında detaylı olarak anlatılan işlemler sonucunda 368 adet sporcunun verileri araştırmaya dahil edilmiştir.

3.2.1. Kişisel Bilgi Formu (KBF)

Araştırmacı tarafından geliştirilen kişisel bilgi formunda, araştırmaya katılanların yaşı, cinsiyeti, spor branşı, kaç yıldır spor yaptığı (spor yaşı), haftada kaç saat antrenman yaptığı, oynadığı lige ait bilgiler ile ilgili sorular kullanılmıştır.

3.2.2. Altyapı Sporlarında Değerler Ölçeği-2 (YSVQ-2)

Lee, Whitehead, Ntoumanis ve Hatzigeorgiadis (2008), değer gruplarını ölçmek amacıyla Altyapı Sporlarında Değerler Ölçeği-2 (YSVQ-2)'ni geliştirmişlerdir. Ölçek, yetkinlik değerleri, ahlak değerleri ve statü değerleri olmak üzere üç alt faktörden ve 13 maddeden oluşmaktadır. 7'li Likert tipi ölçeğin 5 maddesi (2, 5, 6, 10, 12) ahlak değeri alt boyutunu (Spor yaparken benim için önemli olan dürüst olmaya çalışmaktır) ;4 maddesi (4, 8, 11, 13) yetkinlik değeri alt boyutunu (Spor yaparken benim için önemli olan performansımı geliştirmektir); 4 maddesi (1, 3, 7, 9) statü değeri alt boyutunu (Spor yaparken benim için önemli olan kazanmak ya da birisini yenmektir) kapsamaktadır. Türkçe uyarlaması Gürpınar (2019) tarafından yapılan Altyapı Sporlarında Değerler Ölçeği-2 geçerliği test edilmiştir. Gürpınar ve ark. (2019) araştırma sonucunda, uyum indekslerinin tüm değişkenler açısından iyi veya mükemmel uyum gösterdiğini belirtmişlerdir. Bu bulgulardan yola çıkarak ölçeğin Türkçe formunun kullanılabilceği kanaatine varılmıştır.

3.2.3. Sporda Hedef Yönelimi (Görev ve Ego Yönelim) Ölçeği

Duda ve Nicholls (1992) tarafından geliştirilmiş olan “Görev ve Ego Yönelim Ölçeği (Task and Ego Orientation in Sport)” Toros (2001, 2004) tarafından Türkçeye uyarlanmıştır. Toplam 13 maddeden oluşan ölçeğin 7 maddesi görev yönelimli hedefleri (Elimden gelenin en iyisini yaptığım zaman kendimi sporda çok başarılı hissederim), 6 maddesi ego yönelimli hedefleri (En fazla sayı/gol/puan /skor vs. ben yaptığım zaman kendimi sporda çok başarılı hissederim) ölçmektedir. 5'li Likert tipi olan ölçeğin iç tutarlığı görev yönelimi için .79 ve ego yönelimi için .81 olarak belirlenmiştir.

3.2.4. Altyapı Sporlarında Ahlaki Karar Alma Tutumları Ölçeği (AMDYSQ)

Lee, Whitehead ve Ntoumanis (2007) tarafından geliştirilen “Altyapı Sporlarında Ahlaki Karar Alma Tutumları (AMDYSQ) Ölçeği” 9 soru ve 3 alt boyuttan oluşan 5'li Likert tipi bir ölçektir. Gürpınar (2014-a) tarafından ölçeğin Türkçeye uyarlaması yapılmış ve sonucunda Cronbach Alpha katsayısı 0,76, test-tekrar test güvenilirlik katsayısı 0,855 bulunmuştur. AMDYSQ'nun Türkçe uygulamasından elde edilen verilerin kuramsal yapı tarafından açıklandığı ve güvenilirlik katsayılarının yeterli olduğu belirlenmiştir (Gürpınar, 2014-a). Ölçeğin 3 maddesi (1., 5. ve 8. madde) hileyi benimsemek alt

boyutunu (Kazanmama yardımcı olacağını düşünürsem hile yaparım); 3 maddesi (2., 4. ve 6. madde) yarışmaseverliği benimsemek alt boyutunu (Bazen rakibimi tahrik etmeye çalışırım); diğer 3 maddesi de (3.,7. ve 9. madde) adilce kazanmayı korumak alt boyutunu (Hak ederek kazanmak, haksızca kazanmaktan daha iyi hissettirir.) kapsamaktadır.

3.4. Verilerin Analizi

Öncelikle verilerin z skorları hesaplanarak tek yönlü uç değer taraması yapılmış ve z skorları -3 ile +3 dışında kalan veriler araştırmadan çıkartılmıştır (Raykov ve ark., 2008). Verilerin çarpıklık ve basıklık katsayıları hesaplanmış ve sonucunda değerlerin +2 ile -2 değerleri arasında yer aldığı görülmüştür. Bu sonuçlardan yola çıkarak verilerin normal dağılım gösterdiği saptanmıştır (George ve Mallery, 2010). Değer sistemini ve demografik bilgileri belirlemek adına frekans ve yüzde dağılımları hesaplanmıştır. Karşılaştırmalı analizler için T-Testi uygulanmıştır. İki ya da daha çok değişken arasındaki ilişkiyi ölçmek için de Pearson korelasyon katsayısı kullanılmıştır. Verilerin analizi için SPSS 18.0 istatistik programı kullanılmıştır.

4. BULGULAR

Bu bölümde elde edilen verilerin analizi sonucundan çıkarılan bulgular yer almaktadır. Tablo 4.1’ de araştırmaya katılan sporcuların cinsiyet dağılımları verilmiştir.

Tablo 4.1. Araştırmaya katılan sporcuların cinsiyet dağılımları

Değişken		Frekans	%	N
Cinsiyet	Kadın	146	39,7	368
	Erkek	222	60,3	

Araştırmaya katılan 368 sporcunun 146’sı (%39,7) kadın, 222’si (%60,3) erkektir.

Tablo 4.2’de araştırmaya katılan sporcuların yaş, spor yaşı ve antrenman saatine ait tanımlayıcı istatistikleri verilmiştir.

Tablo 4.2. Araştırmaya katılan sporcuların yaş, spor yaşı ve antrenman saatine ait tanımlayıcı istatistikleri

Değişken	Min.	Max.	Ort.	SS	N
Yaş (yıl)	16	20	17,48	1,13	368
Spor Yaşı (yıl)	1	14	5,44	2,38	
Ant. Saati (saat/hafta)	2	30	10,22	4,70	

Araştırmaya yaşları 16-20 (ort=17,48±1,13) arasında değişen Antalya ilinde çeşitli spor kulüplerinde lisanslı olarak spor yapan 368 adet sporcu katılmıştır. Sporcuların spora katılım yaşının ise 1-14 yıl (ort=5,44±2,38) arasında olduğu görülmektedir. Araştırmaya katılan sporcular haftada en az 2 saat en fazla 30 saat (ort=10,22±4,70) antrenman yapmaktadır.

Tablo 4.3’de araştırmaya katılan sporcuların spor branşı, spor t¼r¼ ve oynadığı lig t¼r¼ değişkelerine ait bilgileri verilmiştir.

Tablo 4.3. Araştırmaya katılan sporcuların branş dağılımı, spor t¼r¼, oynadığı lig t¼r¼ne ait bilgiler

		Frekans	%
	Basketbol	38	10,3
	Futbol	61	16,6
	Hentbol	58	15,8
	Voleybol	59	16,0
	G¼reř	38	10,3
	Sutopu	25	6,8
	Y¼zme	17	4,6
	Atletizm	23	6,3
	Muay-Thai	8	2,2
	Cimnastik	5	1,4
	Taekwondo	9	2,4
	Okçuluk	5	1,4
	Halter	1	0,3
	Judo	8	2,2
	Boks	6	1,6
	Masa Tenisi	4	1,1
	Çim Hokeyi	3	0,8
	Takım	219	59,5
	Bireysel	149	40,5
	Kul¼p	363	98,6
	Uluslararası	5	1,3
	Toplam	368	100

Sporcuların branş dağılımları incelendiğinde 38 kişi (%10,3) Basketbol, 61 kişi (%16,6) Futbol, 58 kişi (% 15,8) Hentbol, 59 kişi (%16) Voleybol, 38 kişi (%10,3) G¼reř, 25 kişi (%6,8) Sutopu, 17 kişi (%4,6) Y¼zme, 23 kişi (%6,3) Atletizm, 8 kişi (%2,2) Muay-Thai, 5 kişi (%1,4) Cimnastik, 9 kişi (%2,4) Taekwondo, 5 kişi (%1,4) Okçuluk, 1 kişi

(%0,3) Halter, 8 kişi (%2,2) Judo, 6 kişi (%1,6) Boks, 4 kişi (%1,1), 3 kişi (%0,8) Çim Hokeyi branşında spor yapmaktadır. Sporcuların 219'u (%59,5) takım sporu ile 149'u (%40,5) bireysel spor branşı ile uğraşmaktadır. Araştırmaya katılan 368 sporcunun 363'ü (%98,6) kulüp, 5'i (%1,3) milli sporcudur.

Sporcuların sahip olduğu değerler, hedef yönelimleri ve ahlaki karar alma tutumlarına ait ortalama puanlar ve standart sapma değerleri tablo 4.4' de gösterilmiştir.

Tablo 4.4. Sporcuların değerler, hedef yönelimleri ve ahlaki karar alma tutumlarına ait Ort. ve Ss. değerleri

Ölçek	Ort	SS
Ahlak	4,42	0,66
Yetkinlik	4,79	0,32
Statü	2,99	1,45
Görev	4,47	0,43
Ego	3,24	1,00
Hileyi Benimsemek	2,13	1,18
Yarışmaseverliği Benimsemek	1,59	0,65
Adilce Kazanmayı Korumak	4,46	0,62
Toplam	368	

Tablo 4.4 incelendiğinde sporcuların en çok yetkinlik (ort=4,79±0,32) değerine, ardından ahlak (ort=4,42±0,66) değerine, ardından da statü (ort=2,99±1,45) değerine önem verdikleri görülmektedir. Sporcuların hedef yönelimleri incelendiğinde ise sporcuların görev yönelimi ortalamalarının (ort=4,47±0,43), ego yönelimi ortalamalarından daha yüksek degree (ort=3,24±1,00) sahip olduğu görülmektedir. Sporcuların ahlaki karar alma tutumlarına bakıldığında adilce kazanmayı korumak (ort=4,46±0,62) tutumunun ilk sırada, hileyi benimsemek (ort=2,13±1,18) tutumunun ikinci sırada, yarışmaseverliği benimsemek (ort=1,59±0,65) tutumunun ise son sırada yer aldığı görülmektedir.

Kadın ve erkek sporcuların değerleri, hedef yönelimleri ve ahlaki karar alma tutum puanlarının karşılaştırmalı analizleri tablo 4.5’de gösterilmiştir.

Tablo 4.5. Sporcuların değerler, hedef yönelimleri ve ahlaki karar alma tutum puanlarının cinsiyete göre karşılaştırmalı t test analizi

Ölçek		N	Ort.	Ss.	T	p
Görev	Erkek	222	4,40	0,46	-3,770	0,000**
	Kadın	146	4,58	0,38		
Ego	Erkek	222	3,26	1,02	0,503	0,615
	Kadın	146	3,21	0,97		
Ahlak	Erkek	222	4,38	0,68	-1,293	0,197
	Kadın	146	4,47	0,62		
Yetkinlik	Erkek	222	4,80	0,32	-0,084	0,933
	Kadın	146	4,79	0,32		
Statü	Erkek	222	3,11	1,48	1,920	0,056
	Kadın	146	2,81	1,40		
Hileyi	Erkek	222	2,19	1,16	1,269	0,205
Benimsemek	Kadın	146	2,03	1,20		
Yarışmaseverliği	Erkek	222	1,65	0,64	2,389	0,017*
Benimsemek	Kadın	146	1,49	0,65		
Adilce	Erkek	222	4,43	0,66	-1,354	0,177
Kazanmayı Korumak	Kadın	146	4,52	0,54		

p<0.01**, p<0.05*

Tablo 4.5’de görüldüğü üzere görev yönelimi alt boyutunda cinsiyet değişkeni açısından kadınların görev yönelimi puan ortalamaları (ort=4,58±0,38) erkeklerin puan ortalamalarına (ort=4,40±0,46) göre p<0,01 seviyesinde anlamlı derecede farklıdır. Buna göre kadınların erkeklerden daha fazla görev yönelimli olduğu görülmektedir. Ahlaki karar alma tutumları ölçeğinin yarışmaseverliği benimsemek alt boyutunda erkek sporcuların (ort=1,65±0,64) puan ortalamaları kadın sporcuların (ort=1,49±0,65) puan ortalamalarına göre p<0.05 seviyesinde anlamlı farklılık gösterdiği saptanmıştır. Erkeklerin yarışmaseverlik tutumunu kadınlara göre daha fazla benimsediği belirlenmiştir. Ego yönelimi, ahlak değeri, yetkinlik değeri, statü değeri, hileyi benimsemek tutumu ve adilce kazanmayı korumak tutumu puanlarında cinsiyet değişkeni açısından anlamlı farklılıklar tespit edilmemiştir.

Takım sporu ve bireysel spor yapan sporcuların hedef yönelimleri, değerleri ve ahlaki karar alma tutumlarının karşılaştırmalı analiz sonuçları tablo 4.6’da verilmiştir.

Tablo 4.6. Sporcuların hedef yönelimleri, değerler ve ahlaki karar alma tutumlarının spor türüne göre karşılaştırmalı t test analizi

Ölçek		N	Ort.	Ss.	T	p
Görev	Takım	219	4,49	0,46	0,956	0,340
	Bireysel	149	4,45	0,40		
Ego	Takım	219	3,19	1,05	-1,180	0,239
	Bireysel	149	3,32	0,91		
Ahlak	Takım	219	4,48	0,62	2,102	0,036*
	Bireysel	149	4,33	0,70		
Yetkinlik	Takım	219	4,80	0,32	0,291	0,771
	Bireysel	149	4,79	0,32		
Statü	Takım	219	3,02	1,39	0,444	0,657
	Bireysel	149	2,96	1,55		
Hileyi	Takım	219	2,13	1,16	-0,021	0,983
Benimsemek	Bireysel	149	2,13	1,22		
Yarışmaseverliği	Takım	219	1,66	0,59	2,620	0,009**
Benimsemek	Bireysel	149	1,48	0,71		
Adilce	Takım	219	4,47	0,62	0,385	0,701
Kazanmayı Korumak	Bireysel	149	4,45	0,61		

p<0.01**, p<0.05*

Tablo 4.6’da incelenen sonuçlara göre sporcuların hedef yönelimleri alt boyutlarında spor türü değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı bir fark görülmemiştir. Spor türü değişkenine göre değer türleri incelendiğinde ahlak değeri alt boyutunda takım sporu yapan sporcuların puan ortalamaları (ort=4,48±0,62), bireysel spor yapan sporcuların puan ortalamalarına (ort=4,33±0,70) göre p<0,05 seviyesinde anlamlı derecede farklıdır. Buna göre takım sporu yapan sporcuların ahlak değeri puan ortalamaları, bireysel spor yapan sporcuların puanlarına göre daha yüksektir. Yetkinlik ve statü değerlerinde ise spor türüne göre anlamlı bir farklılık görülemedi. Sporcuların ahlaki karar alma tutumlarının hileyi benimsemek ve yarışmaseverliği benimsemek alt boyutlarının spor türü değişkenine göre incelenmesi sonucunda anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Fakat yarışmaseverliği benimsemek alt boyutunda takım sporu yapan sporcuların puan

ortalaması (ort=1,66±0,59), bireysel spor yapan sporcuların puan ortalamasından (ort=1,48±0,71) yüksek olması anlamlı bir farklılık gösterdiğine işaret etmektedir. Buna göre takım sporu yapan sporcuların yarışmaseverliği bireysel spor yapan sporculardan daha çok benimsediği tespit edilmiştir.

Sporculara uygulanan hedef yönelimleri, değerler ve ahlaki karar alma tutumları ölçeklerinin alt boyutları arasında korelasyon analizi sonuçları tablo 4.7’de gösterilmiştir.

Tablo 4.7. Değerler, hedef yönelimleri ve ahlaki karar alma tutumları alt boyutları korelasyon analizi

	Görev	Ego	Ahlak	Yetkinlik	Statü	Hile	Ys	Akk
Görev	1							
Ego	0,12*	1						
Ahlak	0,30**	0,06	1					
Yetkinlik	0,35**	0,16**	0,43**	1				
Statü	0,21**	0,43**	0,23**	0,22**	1			
Hile	0,05	0,13*	-,15**	-0,06	0,16**	1		
Ys	0,10	0,16**	-0,03	0,04	0,20**	0,55**	1	
Akk	0,23**	-0,02	0,25**	0,13*	-0,06	-0,07	0,03	1

Tablo 4.7’de hedef yönelimleri, değerler ve ahlaki karar alma tutumlarının alt boyutlarının birbirleriyle olan korelasyonel ilişkileri verilmiştir. Buna göre ahlak değeri ile, görev yönelimi arasında ($r=0,30$, $p<0.01$); ego yönelimi ve statü değeri arasında ($r=0,43$, $p<0.01$); görev yönelimi ile yetkinlik değeri arasında ($r=0,35$, $p<0.01$) orta derecede, pozitif ve anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. Hileyi benimsemek tutumu ve ahlak değeri arasında ($r=-0,15$, $p<0.01$) düşük seviyede ve negatif anlamlı bir ilişki bulunmaktadır.

Statü değeri ile görev yönelimi arasında ($r=0,21$, $p<0.01$); görev yönelimi ile adilce kazanmayı korumak tutumu arasında ($r=0,23$, $p<0.01$); ego yönelimi ve yetkinlik değeri arasında ($r=0,16$, $p<0.01$); yarışmaseverliği benimsemek tutumu ve ego yönelimi arasında ($r=0,16$, $p<0.01$); ahlak değeri ile adilce kazanmayı korumak tutumu arasında

($r=0,25$, $p<0.01$); statü değeri ve hileyi benimsemek tutumu arasında ($r=0,16$, $p<0.01$); yarışmaseverliği benimsemek tutumu ile statü değeri arasında ($r=0,20$, $p<0.01$) düşük düzeyde ve pozitif anlamlı bir ilişki bulunmaktadır.

Hileyi benimsemek tutumu ile ego yönelimi arasında ($r=0,13$, $p<0.05$); yetkinlik değeri ve adilce kazanmayı korumak tutumu arasında ($r= 0,13$, $p<0.05$) düşük düzeyde ve pozitif anlamlı bir ilişki bulunmaktadır.

5. TARTIŞMA

Bu araştırmada Antalya ilinde lisanslı olarak spor yapan 16-20 yaş sporcuların değerleri, hedef yönelimleri ve ahlaki karar alma tutumlarının incelenmesi amacı ile Altyapı Sporlarında Değerler leği-2 (YSVQ-2), Sporda Hedef Yönelimi (Görev ve Ego Yönelim) leği, Altyapı Sporlarında Ahlaki Karar Alma Tutumları leği (AMDYSQ) kullanılmış ve bu ölçeklerin uygulanmasından elde edilen puanlar bireyin kişisel bilgilerinden elde edilen bağımsız değişkenlere göre incelenmiştir. Bu bölümde elde edilen bulgular tartişılmıştır.

Araştırmaya katılan 368 sporcunun 146'sı (%39,7) kadın, 222'si (%60,3) erkektir. Sporcuların yaşları 16-20 arasında değişmektedir. Spora katılım yaşı ise 1-14 yıl arasında değişmektedir. Sporcuların %59,5'i takım sporu ile uğraşırken %40,5'i bireysel spor branşı ile uğraşmaktadır. Sporculara uygulanan ölçekler sonucunda değerler, hedef yönelimleri ve ahlaki karar alma tutumları alt boyutları incelenmiştir. Buna göre; sporcuların sahip olduğu değer türleri incelendiğinde ilk sırada yetkinlik değeri yer alırken ahlak değeri ikinci sırada yer almaktadır. Sporcuların statü değerine ise diğer değer türlerine göre daha az önem verdikleri saptanmıştır. Araştırma bulgularıyla paralel olacak şekilde Whitehead ve Gonçalves (2016), İngiltere, Portekiz, Yunanistan, Litvanya, Kenya, Japonya, Hong Kong ve Brezilya'da YSVQ-2 ile yapılan çalışmaları bir araya getirmiş ve bu ülkelerde yetkinlik değerlerinin ilk sırada ahlak değerinin ikinci sırada ve statü değerinin son sırada olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Yine araştırma bulgularıyla benzerlik gösteren bir alışma Grnar, Toprak, Ayvalli ve Whitehead (2019) tarafından yapılmıştır. Grnar ve ark. (2019) yaptıkları çalışmalarında sporcu öğrencilerin en çok yetkinlik değerine, daha sonra ahlak değerine en az da statü değerine önem verdiklerini ortaya koymuşlardır. Lee, Whitehead ve Balchin (2000), Altyapı Sporlarında Değerler leği (YSVQ) geliştirmek ve ergen sporcuların spordaki davranışlarını yönlendiren değer sistemlerini tespit etmek amacıyla yaptıkları çalışmalarında en önem verilen değer türünün keyif ve kişisel başarı; en az önemli değer türünün ise kazanmak olduğunu belirlemişlerdir. Pitts (2015) tarafından yapılan araştırmada 12-22 yaş arası kız hokeycilerin spor değerleri incelenmiştir. Araştırma sonucunda hokey ile uğraşan sporcuların yetkinlik değerine ahlak değerinden; ahlak

değerine de statü değerinden daha çok önem verdikleri sonucuna ulaşılmıştır. Lee ve ark. (2008) altyapı sporlarında değerler, başarı yönelimleri ve tutumlar arasındaki ilişkileri incelemek amacıyla yaptıkları araştırmalarında sporcuların yetkinlik değeri puan ortalamalarının ilk sırada yer aldığını görmüşlerdir. Ahlak değeri puan ortalaması ise yetkinlik değerine göre daha azdır. En az puan ortalamasına statü değeri türü sahip olduğunu saptamışlardır. Toprak (2019), 14-19 yaş aralığındaki rekabetçi ve rekreatif sporcu öğrencilerin değerlerini araştırdığı yüksek lisans tezinde benzer sonuçlara ulaşmıştır. Bu araştırma sonucu ile elde edilen bulgular literatür ile benzerlik göstermektedir. Tüm bu bulgular ışığında dünyanın farklı ülkelerinde yapılmış değer araştırmalarına göre sporcuların dünyada benzer değerlere sahip olduğu söylenebilir. Dolayısıyla sporcuların birinci sırada yetkinlik değerine önem vermeleri onların sporda öncelikle kendi hedeflerini gerçekleştirmeyi, performansını arttırmayı, daha iyi bir oyuncu olabilmeyi, beceri ve yeteneklerini ortaya koyabilmeyi amaçladıklarını gösterirken ahlak değerine ikinci sırada önem vermeleri sportmenliği, dürüstçe ve adilce oynamayı, gerektiği zaman oyundaki insanlara yardımcı olmayı, antrenör ve takım arkadaşları ile uyum içerisinde bulunabilmeyi önemsediklerini göstermektedir. Statü değerinin son sırada yer alması sonucu ile sporcuların başkalarından daha iyi olduğunu göstermeye, takımda lider olmaya, iyi görünmeye, kazanmaya ve yenmeye daha az önem verdiği kanaatine varılmıştır.

Araştırmaya katılan sporcuların sahip olduğu hedef yönelimleri incelendiğinde sporcuların daha çok görev yönelimine sahip olduğu tespit edilmiştir. Elde edilen bulgularla çalışma grubunun daha çok yeni beceriler öğrenmeye, öğrendikleri becerilerin gelişimine, elinden gelen en iyi performansı sergilemeye yoğunlaştıkları söylenebilir. Lochbaum ve ark. (2016) spordaki hedef yönelimi ile ilgili 1989-2016 yılları arasında iki farklı ölçek ile 39 farklı ülkede 32 farklı spor branşı üzerinde yapılmış çalışmayı incelediği derleme makalelerinde görev yönelimi puan ortalamaları ($ort=4,15\pm30$), ego yönelimi puan ortalamaları ($ort=3.04\pm0,51$) olduğu sonucuna ulaşmıştır. Literatürde yer alan bu sonuçlar araştırma bulgularıyla paralellik göstermektedir. Arıburun ve Aşçı (2005) Amerikan futbolu oyuncularını üzerinde yaptığı çalışmada da sporcuların daha çok görev yönelimine sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır. White ve Zillner (1996) tarafından yapılan başka bir araştırmada üniversiteler ve liselerde öğrenim gören çeşitli spor

branşları ile uğraşan erkek ve kadın sporcuların hedef yönelimleri incelenmiştir. Araştırma sonucunda liseli sporcuların, üniversiteli sporculardan daha fazla ego yönelimli hedeflere sahip olduğunu ve kolejli sporcu öğrencilerin ise daha yüksek görev yönelimli hedeflere sahip olduğu belirtilmiştir.

Sporcuların sahip olduğu ahlaki karar alma tutumları incelendiğinde adilce kazanmayı korumak tutumu en yüksek ortalamaya sahipken hileyi benimsemek daha düşük bir ortalamaya sahiptir. Yarışma severliği benimsemek tutumu ise en düşük ortalama ile son sırada yer aldığı saptanmıştır. Atalay (2016) tarafından yapılan çalışmada üniversite spor takımlarında yer alan sporcu öğrencilerin ahlaki karar alma tutumları incelenmiş ve bu araştırma sonucunda sporcu öğrencilerin ahlaki karar alma tutumları puan ortalamalarında adilce kazanmayı korumak tutumu ilk sırada iken ikinci sırada hileyi benimsemek tutumu olduğu tespit edilmiştir. Yarışmaseverliği benimsemek tutumu ise son sırada yer aldığı görülmüştür. Lee, Whitehead ve Ntoumanis (2007), altyapı sporcularının spordaki ahlaki karar alma tutumlarını belirlemek için araç geliştirmek ve ölçeği geliştirdikten sonra altyapı sporcularının ahlaki karar alma tutum düzeylerini belirlemek amacıyla yaptıkları çalışma sonucunda sporcuların adilce kazanmayı korumak tutumunun daha yüksek puan ortalamasına sahip olduğunu saptamışlardır. Ardından yarışmaseverliği benimsemek ve hileyi benimsemek tutumunun sıralamayı takip ettiğini görmüşlerdir. Yapılan araştırmalardan yola çıkarak sporcuların adilce kazanmayı korumak tutumunu daha fazla benimsedikleri dolayısıyla hak ederek kazanmaya daha çok önem verdikleri söylenebilir.

Sporcuların sahip olduğu değerler cinsiyet değişkenine göre ele alındığında anlamlı farklılık bulunamamıştır. Fakat ortalama puanlarına bakıldığında ahlak değeri alt boyutunda kadın ortalama puanlarının erkeklerin ortalama puanlarına göre daha yüksek olduğu görülmüştür. Statü değeri alt boyutunda ise erkeklerin ortalama puanlarının kadınlara oranla daha yüksek olduğu ortaya çıkmıştır. MacLean ve Hamm (2008) tarafından yaş, cinsiyet ve farklı spor türlerine sahip bireylerin değerlerini araştırmak ve karşılaştırmak amacıyla yapılan çalışma sonucunda sunulan değerlerin çoğunun genellikle katılımcılar için önemli olduğunu fakat erkekler ve kadınlar arasında 18 değer in 5'inde anlamlı farklılıklar olduğu tespit edilmiştir. Toprak (2019), 14-19 yaş

aralığındaki rekabetçi ve rekreatif sporcu öğrencilerin değerlerini araştırdığı yüksek lisans tezinde statü değerinde erkekler lehine anlamlı bir farklılık tespit etmiştir. Literatürde benzer sonuçlara ulaşan çalışmalara rastlanamamıştır. Ancak bu çalışma sonuçlarını yorumlamak gerekirse, her ne kadar anlamlı bir farklılık ortaya çıkmasa da kadınların ahlaka erkeklerden daha fazla önem verdikleri söylenebilir.

Cinsiyet değişkenine göre sporcuların hedef yönelimlerinin incelenmesi sonucunda kadın sporcuların görev yönelimli hedeflerinin erkeklere oranla daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu oran anlamlı derecede farklıdır. Ego yönelimli hedefler ise cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir Li ve ark. (1996), sporda görev ve ego yönelimi ölçeğinin ölçüm değişmezliği ve gizli ortalama yapısının test edilmesi amacıyla beden eğitimi bölümünde öğrenim gören üniversite öğrencilerine yaptığı çalışmada görev yöneliminin cinsiyet değişkene göre farklılaşmadığını ego yöneliminde ise erkeklerin kızlardan anlamlı derecede farklı olduklarını belirlemiştir. Duda (1989) üniversite ve lise öğrencilerinin hedef yönelimlerini incelemiş ve araştırma sonucunda kadınların daha çok görev yönelimli, erkeklerin ise ego yönelimli olduğunu tespit etmiştir. Bu sonuçlar doğrultusunda kadın sporcuların daha fazla görev yönelimli oldukları ve beceri öğrenmeyi, beceri gelişimini, görevde ustalaşmayı, iş birliği ve takım uyumunu ön planda tuttuğu söylenebilir.

Kadın ve erkek sporcuların ahlaki karar alma tutumları incelendiğinde erkeklerin daha fazla yarışmaseverliği benimsedikleri görülmüştür. Hileyi benimsemek ve adilce kazanmayı korumak tutumlarında ise cinsiyet değişkenine göre farklar anlamlı bulunmamakla birlikte erkek sporcuların hileyi benimsemek tutumu kadın sporculara oranla daha yüksek çıkarken adilce kazanmayı korumak tutumu kadın sporcularda daha yüksek olduğu saptanmıştır. Gürpınar (2014-b), ortaokul ve lisede öğrenim gören sporcu öğrencilerin farklı değişkenler açısından ahlaki karar alma tutumlarını incelemiştir. Araştırma sonucunda ahlaki karar alma tutum düzeylerinin kızlarda erkeklere göre daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Lee, Whitehead ve Ntoumanis (2007) tarafından altyapı sporcularının ahlaki karar alma tutumları incelenmiş ve araştırma sonucunda cinsiyet değişkenine göre anlamlı farklılıklar olduğu saptanmıştır. Adilce kazanmayı korumak tutumu kadınlarda; hileyi benimsemek ve yarışmaseverliği benimsemek

tutumu ise erkeklerde daha fazla olduğu tespit edilmiştir. Elde edilen bu bulgular, erkeklerin spor faaliyetlerinde kurallara bağlı kalarak rakibin düzenini ve dikkatini bozmaya çalıştığını göstermektedir.

Spor türü değişkenine göre takım sporcularının ahlak, yetkinlik ve statü değerleri bireysel spor ile uğraşan sporculara göre daha yüksek çıktığı görülmüştür. Fakat yetkinlik ve statü değerlerinde anlamlı farklılık bulunamamıştır. Ahlak değerinde ise bu farklılığın anlamlı olduğu görülmüştür. Toprak (2019) 14-19 yaş aralığındaki rekabetçi ve rekreatif sporcu öğrencilerin değerlerini araştırdığı yüksek lisans tezinde takım sporu yapan sporcu öğrencilerin bireysel spor yapanlara göre ahlak değerine daha fazla önem verdiklerini tespit etmiştir. Bulgular neticesinde takım sporcularının daha fazla ahlak değerini önemsedikleri sonucuna ulaşılmaktadır.

Spor türü değişkenine göre sporcuların görev ve hedef yönelimleri incelendiğinde istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yoktur. Takım sporu ile uğraşan sporcuların görev yönelimi puanları daha yüksek çıkarken bireysel spor ile uğraşan sporcuların ego yönelim puanları daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Meganck ve ark. (2003), takım sporlarında yer alan sporcular ile bireysel sporlarda yer alan sporcuların hedef yönelimlerini karşılaştırmışlardır. Bu çalışma sonucunda bireysel sporlar ile uğraşan sporcuların görev yönelimi puanları takım sporları ile uğraşan sporculardan daha yüksek olduğunu tespit etmişlerdir. Üngür (2009) tarafından, amatör ve profesyonel futbolcularda hedef yönelimi ve algılanan motivasyonel iklim arasındaki ilişki incelenmiş ve sonuç olarak amatör futbolcuların profesyonel futbolculardan daha fazla ego yönelimli ve görev yönelimli olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Arıburun ve Aşçı (2005), Amerikan futbolu oyuncularının hedef yönelimleri ve güdüsel iklim düzeylerini belirlemek amacı ile yaptıkları araştırmanın sonucunda Amerikan futbolu oyuncularının görev yönelimi ortalamalarının ego yönelimi ortalamalarından yüksek olduğu saptanmıştır. Literatürde farklı sonuçlar olduğu görülmektedir. Bu araştırma sonucunda da takım sporcularının ahlak değerine daha fazla önem verdikleri görülmüştür.

Ahlaki karar alma tutumları takım sporu ve bireysel spor ile uğraşan sporcular açısından incelenmiştir. Takım sporu ile uğraşan sporcuların yarışmaseverliği daha çok benimsediği tespit edilmiştir. Bu sonuç yarışmaseverliği benimsemek tutumunun spor

türü değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olduğunu göstermektedir. Adilce kazanmayı korumak ve hileyi benimsemek tutumlarında anlamlı bir farklılık olmadığı tespit edilmiştir. Gürpınar (2014-b) tarafından ortaokul ve lisede öğrenim gören sporcu öğrencilerin spora ait değişkenler açısından ahlaki karar alma tutumlarını incelenmesi amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda yapılan araştırma sonucunda ahlaki karar alma tutum ortalama puanlarının ortaokul öğrencilerinde lise öğrencilerinden; temassız spor yapanlarda temassız spor yapanlardan ve tecrübesiz sporcu öğrencilerde tecrübeli sporcu öğrencilerden daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu çalışmada takım sporcularının yarışmaseverliği benimsemesi; takım sporu branşlarının temassız mücadele içermesi ile bağlantılı olduğu söylenebilir.

Bu çalışma ile test etmeye çalıştığımız psikolojik yapıları incelediğimizde; ahlak değeri ile, görev yönelimi arasında; ego yönelimi ve statü değeri arasında; görev yönelimi ile yetkinlik değeri arasında orta derecede, pozitif ve anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür. Hileyi benimsemek tutumu ve ahlak değeri arasında ise düşük seviyede ve negatif anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Statü değeri ile görev yönelimi arasında; görev yönelimi ile adilce kazanmayı korumak tutumu arasında; ego yönelimi ve yetkinlik değeri arasında; yarışmaseverliği benimsemek tutumu ve ego yönelimi arasında; ahlak değeri ile adilce kazanmayı korumak tutumu arasında; statü değeri ve hileyi benimsemek tutumu arasında; yarışmaseverliği benimsemek tutumu ile statü değeri arasında düşük düzeyde ve pozitif anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Hileyi benimsemek tutumu ile ego yönelimi arasında; yetkinlik değeri ve adilce kazanmayı korumak tutumu arasında düşük düzeyde ve pozitif anlamlı bir ilişki bulunduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu bulgular doğrultusunda yetkinlik ve ahlak değerlerine önem veren sporcuların görev yönelimli; statü değerine önem veren sporcuların ego yönelimli oldukları söylenebilir. Hileyi benimseyen sporcuların ise ahlak değerinden uzaklaştıkları belirtilebilir. Ayrıca ego yönelimli sporcuların hileyi ve yarışmaseverliği benimsedikleri söylenebilir.

Toros ve Kuruç (2005) tarafından liseli erkek voleybolcularda hedef yönelimi ve algılanan motivasyonel iklim arasındaki ilişkinin incelenmesine yönelik yapılan çalışma sonucunda liseli erkek voleybolcuların görev yönelimleri arttıkça ustalık iklimlerinin de artmakta olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Palou ve ark. (2013) tarafından genç rekabetçi

sporcuların ebeveynler ve antrenörler tarafından oluşturulan motivasyonel iklim ile ahlaki karar alma tutumları ilişkisi incelenmiştir. Araştırma sonucunda antrenörler tarafından oluşturulan ego yönelimli hedeflerin, sporcularda ahlaki karar alma tutumları üzerinde olumsuz etkiler meydana getirip hile ve yarışmaseverliğin benimsenmesine neden olduğu belirtilmiştir. Lee, Whitehead, Ntoumanis ve Hatzigeorgiadis (2008) altyapı sporlarında değerler, başarı yönelimleri ve tutumlar arasındaki ilişkileri belirlemek amacıyla yaptığı çalışmada görev yönelimi, yetkinlik ve ahlak değerlerinin olumlu sosyal tutumlar üzerindeki etkisine kısmen aracılık ederken ego yönelimi, statü değerlerin antisosyal tutumlar üzerindeki etkisine kısmen aracılık ettiği sonucuna ulaşmışlardır. Lemyre, Roberts ve Ommundsen (2002) tarafından yapılan başarı yönelimleri, algılanan yetenek ve gençler futbolunda spor psikolojisi adlı çalışmanın sonucunda yüksek görev odaklı katılımcıların sürekli olarak sporseverliği onayladıkları ortaya çıkarılmıştır. Bununla birlikte, ego yönlendirmesinde ve görev yöneliminde yüksek katılımcılar, düşük spor katılımını kısmen desteklediler. Algılanan yetenek, ego yöneliminde yüksek ve algılanan yeteneği düşük olan oyuncuların, kurallara ve yetkililere en az saygı gösterdiklerini ve hedeflerine ulaşmak için hile davranışını onayladığı için önemli bir faktördür. Buna karşılık, algılanan yeteneği yüksek ve ego yönelimi düşük katılımcılar, kurallar ve yetkililere en üst düzeyde saygı gösterdiklerini belirttiler. Bu çalışmada ego yönelimleri yüksek veya düşük olmak sporseverlik üzerinde belirgin bir etkiye sahiptir. Fuster-Parra ve ark. (2014) ego yönelimli hedefler doğrultusunda hareket eden genç sporcularda hileyi benimseme seviyelerinin yüksek olduğu, antrenör tarafından benimsenilen görev yönelimli hedeflerin ise yarışmaseverliğe neden olduğunu ifade etmişlerdir.

6. SONUÇ ve ÖNERİLER

6.1. Sonuçlar

Bu araştırmada sporda değerler, hedef yönelimleri ve ahlaki karar alma tutumları incelenmiştir. Araştırma sonucunda sporcuların en çok yetkinlik değerine, ardından ahlak değerine, ardından da statü değerine önem verdikleri tespit edilmiştir. Sporcuların hedef yönelimleri incelendiğinde görev yönelimi ortalama puanlarının, ego yönelimi ortalama puanlarından daha yüksek olduğu görülmüştür. Sporcuların ahlaki karar alma tutumları puan ortalamalarında adilce kazanmayı korumak tutumu ilk sırada, ikinci sırada hileyi benimsemek tutumu, son sırada yarışmaseverliği benimsemek tutumu yer aldığı ortaya çıkarılmıştır.

Kadın ve erkek sporcuların değer türleri incelendiğinde ahlak, yetkinlik ve statü değerleri ortalamalarında anlamlı bir fark bulunamamıştır. Sporcuların hedef yönelimlerinde ise kadınların daha fazla görev yönelimli oldukları tespit edilmiştir. Kadın sporcular ile erkek sporcular arasında ego yönelimli hedeflerde anlamlı bir fark bulunamamıştır. Erkek sporcuların, kadın sporculara göre daha fazla yarışmaseverliği benimsedikleri tespit edilmiştir. Kadın ve erkeklerin hileyi benimsemek tutumu ve adilce kazanmayı korumak tutumu cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir.

Araştırma sonucunda takım sporu ile uğraşan sporcuların bireysel sporculara göre ahlaka daha çok önem verdikleri sonucuna ulaşılmıştır. Yetkinlik ve statü değerlerinde spor türü değişkenine göre anlamlı bir farklılık görülmemiştir. Spor türü değişkenine göre hileyi benimsemek ve adilce kazanmayı korumak tutumlarında anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir. Takım sporu yapan sporcuların bireysel spor yapan sporculara göre daha fazla yarışmaseverliği benimsedikleri görülmüştür.

Ego yönelimi ile statü değeri arasında; görev yönelimi ile yetkinlik ve ahlak değeri arasında orta derecede, pozitif ve anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür. Hileyi benimsemek tutumu ve ahlak değeri arasında ise düşük seviyede ve negatif anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Statü değeri ile görev yönelimi arasında; görev yönelimi ile adilce

kazanmayı korumak tutumu arasında; ego yönelimi ve yetkinlik değeri arasında; yarışmaseverliği benimsemek tutumu ve ego yönelimi arasında; ahlak değeri ile adilce kazanmayı korumak tutumu arasında; statü değeri ve hileyi benimsemek tutumu arasında; yarışmaseverliği benimsemek tutumu ile statü değeri arasında düşük düzeyde ve pozitif anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Hileyi benimsemek tutumu ile ego yönelimi arasında; yetkinlik değeri ve adilce kazanmayı korumak tutumu arasında düşük düzeyde ve pozitif anlamlı bir ilişki bulunduğu sonucuna ulaşılmıştır.

6.2. Öneriler

Bu çalışma ile sporda değerler, hedef yönelimleri ve ahlaki karar alma tutumları incelenmiştir. Araştırma sonucunda elde edilen bulgular, sporda ahlaki kararlara yönelik tutumlara, kişinin değer sistemine ve hedef yönelimlerine dair yorumlarda bulunabilmeyi sağlamıştır. Sporda davranışları belirleyen hedef yönelimleri ve kararları gerekçelendiren değerler hakkında öngörülebilir bulunabilmek, tutum ve davranışları etkileyecek ortamlar sunmayı sağlayacaktır. Bu araştırma değerler, hedef yönelimleri ve tutumlar hakkında öğretmenlere, antrenörlere ve ebeveynlere öngörü imkanı verecektir. Spora katılımın ahlaki gelişimi sağladığı düşünülür. Bu sebeple antrenörler, öğretmenler, ebeveynler yetkinlik ve ahlaka önem vermelidir.

Araştırma sonuçları aşağıdaki sınırlılıklar ve öneriler göz önünde bulundurularak değerlendirilmelidir.

- Bu tez sadece Antalya’ da toplanan veriler ile sınırlıdır. Daha fazla bölgeden veriler toplanarak çalışma yapılarak genel bilgilere ulaşılabilir.
- Spor kulüplerinin sayısı, çeşidi ve sporcu sayısı artırılarak daha fazla veriye ulaşarak çalışma yapılabilir.
- Hem amatör hem de profesyonel sporcular için ayrı ayrı veri toplanarak daha fazla sonuca ulaşılabilir.
- Bu çalışmada veriler sadece bireysel ve takım sporlarında yer alan sporcular açısından değerlendirilmiştir. Branşlar tek tek incelenerek daha fazla veriye ulaşılabilir.

- Bu araştırma kesitsel bir çalışmadır. Bu değişkenler ile zaman içindeki değişim uzun zamanlı bir süreç içerisinde incelenebilir.

KAYNAKLAR

Akandere M, Baştuğ G, Güler ED. Orta Öğretim Kurumlarında Spora Katılımın Çocuğun Ahlaki Gelişimine Etkisi. Niğde Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi. 2009; 3(1): 59-68.

Akbaş O. Türk Milli Eğitim Sisteminin Duyuşsal Amaçlarının (Değerlerinin) İlköğretim II. Kademedeki Gerçekleşme Derecesinin Değerlendirilmesi. G.Ü. Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi. 2004, Ankara.

Akbuğa T. Ortaöğretimde Okul Takımlarında Oynayan Öğrencilerin Ahlaki Karar Alma Tutumlarının Araştırılması. İ.Ü. Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2018, Malatya (Danışman: Doç. Dr. M Güllü).

Arıburun B, Aşçı FH. Amerikan Futbolu Oyuncularında Hedef Yönelimi ve Algılanan Gúdüsel İklim. Spormetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi. 2005; 3(3): 111-114.

Atalay A. Türkiye’de üniversitelerde eğitim gören öğrenci sporcuların ahlaki karar alma tutumları. Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi. 2016; 4(31): 53-66.

Biddle S, Wang CJ, Kavussanu M, Spray C. (2003). Correlates of achievement goal orientations in physical activity: A systematic review of research. European Journal of Sport Science. 2003; 3(5), 1-20.

Bishop CD. (1993). Report of the Task Force on Values in Education for the State of Arizona, Arizona Department of Education. www.eric.ed.gov, ERİC Document. 1993; ED270-386.

Bredemeier B, Shields D. Applied ethics and moral reasoning in sports. In: Rest J, Narvaez D, eds. Moral development in the professions. Hillsdale: Lawrence Erlbaum Associates; 1994, p:173-187.

Büyüköztürk Ş, Çakmak EK, Akgün ÖE, Karadeniz Ş, Demirel F. Bilimsel Araştırma Yöntemleri. Ankara: Pegem Akademi; 2011.

Çalışkur A, Aslan AE. (2013). Rokeach değerler envanteri güvenilirlik ve geçerlik çalışması. Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi. 2013; 16(29): 81-105.

Duda JL. Relationship Between Task and Ego Orientation and The Perceived Purpose of Sport Among High School Athletes. Journal of Sport and Exercise Psychology. 1989;11(3): 318-335.

Duda JL, Nicholls JG. (1992). Dimensions of achievement motivation in schoolwork and sport. Journal of educational psychology. 1992; 84(3), 290-299.

Duda, JL, Olson LK, Templin TJ. The relationship of task and ego orientation to sportsmanship attitudes and the perceived legitimacy of injurious acts. Research Quarterly for Exercise and Sport. 1991; 62, 297–334.

Duda JL, Whitehead J. Measurement of goal perspectives in the physical domain. Advances in sport and exercise psychology measurement. 1998; 172.

Fichter J. Sosyoloji nedir. Çeviren: Çelebi N. Anı Yayıncılık, Ankara; 2006, s:181-192

Fishbein M, Ajzen I. Belief, Attitude, Intention and Behavior: An Introduction to Theory and Research. Reading. MA: Addison-Wesley,1975.

Fuster-Parra P, García-Mas A, Ponseti FJ, Palou P, Cruz J. A Bayesian network to discover relationships between negative features in sport: a case study of teen players. Quality & Quantity. 2014; 48(3); 1473-1491.

Gardner, Robert C. Social Psychology and Second Language Learning: The Role of Attitudes and Motivation. Edward Arnold, London, 1985.

George D, Mallery M. Spss For Windows Step By Step: A Simole Guide And Reference, 17.0 Update (10a Ed.). Boston: Pearson.2010

Gümüş KA. Ortaokul Öğrencilerinin Başarı Yönelimleri ile İngilizceye Yönelik Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. K.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2018, Kırıkkale (Danışman: Prof. Dr. O Akbaş).

Gürpınar B. Altyapı sporlarında ahlaki karar alma tutumları ölçeğinin Türk kültürüne uyarlanması: Bir Türk örneğinde geçerlik ve güvenilirlik çalışması. Eğitim ve Bilim, (2014-a); 39(176): 405-412.

Gürpınar B. Sporcu ortaokul ve lise öğrencilerinin spora ait değişkenler açısından ahlaki karar alma tutumları. Eğitim ve Bilim, (2014-b); 39(176): 413-424.

Gürpınar B, Toprak S, Ayvallı M, Whitehead J. Altyapı Sporlarında Değerler Ölçeği-2'nin Türk Kültürüne Uyarlanması ve Psikometrik Özellikleri. Kastamonu Eğitim Dergisi. 2019; 27(4), 1395-1402.

Gürpınar B, Toprak S, Ayvallı M, Whitehead J. Beden Eğitimi ve Sporda Değerler ve Değer Sistemi: Altyapı Sporlarında Değerler Ölçeğinin Türkçeye Uyarlanması İçin Genç Türk Sporcu Öğrencilerle Bir Araştırma. Kastamonu Eğitim Dergisi. 2018; 26(6), 2117-2126.

Hofstede G. Culture's consequence. Beverly Hills CA: Sage. 1980, p:13-23.

Jarvis M. Sport psychology, USA: Routledge; 2006.

Kocaekşi S. Hentbol Bayan Milli Takımında Zaman Değişimi ve Performansın Grup Sargınlığı, Sportif Kendine Güven, Öz-Yeterlik, Hedef Yönelimi ve Yarışma Kaygısı Üzerine Etkisi. H.Ü. Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, 2010, Ankara (Danışman: Yrd. Doç. Dr. Z Koruç).

Koç C. Öğrenci Merkezli Öğretim Yöntem ve Tekniklerini Kullanmaya Yönelik Tutum Ölçeği: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. Electronic Journal of Social Sciences. 2014; 13(49). 150-170.

Kuter Öztürk F, Kuter M. Beden Eğitimi ve Spor Yoluyla Değerler Eğitimi. Eğitim ve İnsani Bilimler Dergisi: Teori Ve Uygulama. 2012; 3(6): 75-94.

Lee MJ, Cockman M. Gençler hangi spor değerine sahiptir? Whitehead J, Telfer H, Lambert J, (Eds). Altyapı Sporlarında ve Beden Eğitiminde Değerler. Çeviren: Gürpınar B. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık. 2016, s:38-48.

Lee MJ, Cockman M. 2 What sport values do young people hold ? . Values in Youth Sport and Physical Education. Whitehead J, Telfer H, Lambert J, eds. Values in youth sport and physical education: Routledge; 2013, p: 37-48.

Lee MJ, Whitehead J, Balchin N. The measurement of values in youth sport: Development of the Youth Sport Values Questionnaire. Journal of sport and exercise psychology. 2000; 22(4): 307-326.

Lee MJ, Whitehead J, Ntoumanis N. Development of the attitudes to moral decision-making in youth sport questionnaire (AMDYSQ). Psychology of Sport and Exercise. 2007; 8(3), 369-392.

Lee MJ, Whitehead J, Ntoumanis N, Hatzigeorgiadis A. Değerler tutumları ve başarı hedeflerini nasıl etkiler? Whitehead, J., Telfer, H. & Lambert, J. (Eds.), Altyapı Sporlarında ve Beden Eğitiminde Değerler. Çeviren: Gürpınar B. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık. 2016, s:166-177.

Lee MJ, Whitehead J, Ntoumanis N, Hatzigeorgiadis A. Relationships among values, achievement orientations, and attitudes in youth sport. Journal of sport and exercise psychology. 2008; 30(5): 588-610.

Lee, MJ, Whitehead J, Ntoumanis N. Altyapı Sporlarında Ahlaki Karar Alma Tutumları Ölçeğinin Geliştirilmesi. Whitehead J, Telfer H, Lambert J, (Eds). Altyapı Sporlarında ve Beden Eğitiminde Değerler. Çeviren: Gürpınar B. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık. 2016, s:66-84.

Lemyre PN, Roberts GC, Ommundsen Y. Achievement goal orientations, perceived ability, and sportpersonship in youth soccer. Journal of Applied sport psychology. 2002; 14(2): 120-136.

Li F, Harmer P, Acock A. The task and ego orientation in sport questionnaire: Construct equivalence and mean differences across gender. *Research quarterly for exercise and sport*. 1996; 67(2): 228-238.

Lochbaum M, Çetinkalp KZ, Graham KA, Wright T, Zazo R. Task and ego goal orientations in competitive sport: A quantitative review of the literature from 1989 to 2016. *Kinesiology: International journal of fundamental and applied kinesiology*. 2016; 48(1), 3-29.

Maclean J, Hamm S. Values and Sport Participation: Comparing Participant Groups, Age, and Gender. *Journal of Sport Behavior*. 2008; 31(4): 352-367.

Mallia L, Chirico A, Galli F, Zelli A, Jaenes JC, García-Mas A, Lucidi F. The role of achievement goals and moral disengagement in explaining moral attitudes and behaviours in sport. *Revista de psicología del deporte*. 2017; 27(3), 59-60.

Meganck J, Lintunen T, Ojala K, Vålmaa R, Tynjälä J, Vanden Auweele Y, Kannas L. Differences In Motivational Orientation, Exercise Activity, Self-Perceived Physical Fitness, And Self-Esteem Between Participants In Different Sport Events Among Finnish 11- To 15-Year Old Students. *European Congress of Sport Psychology Edition*. 2003; 22-27.

Mehmedoğlu AU. İlâhiyat fakültesi Öğrencilerinin Değer Yönelimleri ve Dindarlık-Değer İlişkisi. *M.Ü. İlâhiyat Fakültesi Dergisi*. 2006; 30(1): 133-167.

Nicholls JG. *The competitive ethos and democratic education*. Cambridge: Harvard University Press; 1989.

Öngel HB. Sporda Etik Değerler Açısından Doping. *Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*. 1997; 2(2): 68-79.

Özdemir MÇ. *Öğretmenlik Mesleğine Giriş*, 1. Basım. Asil Yayın Dağıtım, Ankara; 2003.

Özensel E. Sosyolojik Bir Olgu Olarak Değerler. *Değerler Eğitimi Dergisi*. 2003;1(3).

Palou P, Ponseti FJ, Cruz J, Vidal J, Cantallops J, Borràs PA, Garcia-Mas A. Acceptance of gamesmanship and cheating in young competitive athletes in relation to the motivational climate generated by parents and coaches. *Perceptual and motor skills*. 2013; 117(1): 290-303.

Pitts SL. Sport Values of Bantam, Midget and Intermediate Female Hockey Players and Their Minor Hockey Associations. B.Ü. Sağlık Bilimleri Enstitüsü. Yüksek Lisans Tezi, 2015, St. Catharines, Ontario (Danışman: Dr. Julie Stevens)

Ponseti FJ, Palou P, Borràs PA, Vidal J, Cantallops J, Ortega F, Boixados M, Sousa C, Garcia-Calvo T, Garcia-Mas A. *Revista De Psicología Del Deporte*. 2012; 21(1), 75-80.

Potter S. *The Theory and Practice of Gamesmanship or The Art of Winning Games Without Actually Cheating*. Penguin Books; 1947, p:10.

Raykov T, Marcoulides GA. *An Introduction to Applied Multivariate Analysis (First Edition)*. Ny: Taylor & Francis Group, 2008.

Ring C, Kavussanu M. The impact of achievement goals on cheating in sport. *Psychology of Sport and Exercise*. 2018; 35, 98-103.

Rokeach M. *The Nature of Human Values*. New York: Free Press; 1973.

Schwartz SH. A theory of cultural values and some implications for work. *Applied psychology*. 1999; 48(1), 23-47.

Schwartz SH. Universals in the content and structure of values: Theoretical advances and empirical tests in countries. In M.P. Zanna (ed) *Advances in Experimental Social Psychology*. 1992; 25(1),1-65.

Senemoğlu N. *Gelişim, Öğrenme ve Öğretim*. 22.Basım, PEGEM Akademi Yayınları, Ankara; 2012, p:60-65.

Shields DLL, Bredemeier BJL. Advances in sport morality research. In Tenenbaum, G. and Eklund, R.C.(eds) Handbook of Sport Psychology, 3 rd. edn. Indianapolis, IN: John Wiley; 2007, pp.84-662.

Shields DLL, Bredemeier BJL. Character development and physical activity. Champaign, IL: Human Kinetics; 1995.

Simmons DD, Dickinson RV. Measurement of values expression in sports and athletics. Perceptual and Motor Skills. 1986; 62(2), 651-658.

Stephens DE, Bredemeier BJL. (1995). Moral atmosphere and judgements about aggression in girls' soccer: Relationship among moral and motivation variables. J Sport Exer Psychology.1995; 18, 158-173.

Tanrıverdi H. Spor ahlaki ve şiddet. The Journal of Academic Social Science Studies. Publication of Association Esprit, Soci  t   et Rencontre Strasbourg.2012; 5(8): 1071-1093.

Tavşancıl E. Tutumların   l  lmesi ve SPSS ile Veri Analizi. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım; 2010.

Toprak S, Rekreatif ve Rekabetçi Olarak Spor Yapan Genç Sporcuların Değer Tiplerinin ve Değer Sistemlerinin Belirlenmesi. A.  . Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019, Antalya (Danışman: Doç. Dr. B G  r  nar).

Toros, T. "Elit ve elit olmayan erkek basketbolcularda hedef yönelimi, güdüsel iklim ve hedeflerin özgünlük güçlük derecesi özelliklerinin yaşam doyumuna etkisi". M.  . Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2001, Mersin.

Toros T. Genç Erkek Basketbolcularda, Bir Sezon Boyunca Sporcuların Algıladıkları Antrenörlük Davranışı, Hedef Yönelimleri, Takım Sargınlığı, Algılanan Motivasyonel İklım ve Kolektif Yeterlik İlişkisi. Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Spor Bilimleri ve Teknolojisi Programı, Doktora Tezi, 2009, Ankara (Danışman: Yrd. Doç. Dr. Ziya Koruç).

Toros T. “Sporda Görev ve Ego Yönelim Ölçeği- SGEYÖ’nin Türk sporcular için güvenilirlik ve geçerlik çalışması”. H.Ü. Spor Bilimleri Dergisi. 2004; 15(3): pp. 155-166.

Toros T, Koruç Z. Hedef Yönelimleri ve Algılanan Motivasyonel İklim Arasındaki İlişki (Liseli Erkek Voleybolcular Üzerine Bir Çalışma). Spor Bilimleri Dergisi. 2005; 16(3): 135-145.

Ulusoy K, Arslan A. Farklı Yönleriyle Değerler Eğitimi (Edt: R. Turan ve K. Ulusoy). Ankara: Pegem Akademi; 2016, p:1-16.

Üngür G. Amatör ve Profesyonel Futbolcularda Hedef Yönelimi ve Algılanan Motivasyonel İklim Arasındaki İlişki. E.Ü. Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2009, İzmir (Danışman: Prof.Dr. B Doğan).

Yapan HT. Beden Eğitimi Dersinde Ahlaki Eğitim. Marmara Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 1992, İstanbul (Danışman: Doç. Dr. AO Özcan).

Yazıcı K. Değerler Eğitimi’ne Genel Bir Bakış. Türklük Bilimi Araştırmaları. 2006; (19), 499-522.

Weiner B. (1985). “An Attributional Theory of Achievement Motivation and Emotion”. Psychological Review. 1985; 924, p: 548-573.

Whitehead J, Gonçalves CE. Are sport values similar in other nations. Values in Youth Sport and Physical Education. Whitehead J, Telfer H, Lambert J, eds. Values in youth sport and physical education: Routledge; 2013: 104-118.

White SA, Zellner SR. The relationship between goal orientation, beliefs about the causes of sport success, and trait anxiety among high school, intercollegiate, and recreational sport participants. The sport psychologist. 1996; 10(1), 58-72.

EKLER

Ek-1: Ölçek Kullanım İzni

03.01.2020

Gmail - Ölçek Kullanma İzni

Gülsüm Çiftci <gulsumcftci@gmail.com>

Ölçek Kullanma İzni

turhantoros@yahoo.com <turhantoros@yahoo.com>
Alıcı: Gülsüm Çiftci <gulsumcftci@gmail.com>

11 Eylül 2019 12:00

Merhabalar,

Ölçeğimi kullanabilirsiniz. İyi çalışmalar dilerim.

11 Eyl 2019 10:04 tarihinde Gülsüm Çiftci <gulsumcftci@gmail.com> yazdı:

[Ayrıntıların metin gözetildi]

<https://mail.google.com/mail/u/2?ik=d7131f172a&view=pt&search=all&permmsgid=msg-f%3A1644369357740305224&siml=msg-f%3A1644369...> 1/1

Ek-2: Uygulanan Ölçekler

Akdeniz Üniversitesi
Spor Bilimleri Fakültesi
Dumlupınar Bulvarı Kampüs,
Antalya
07058

Sayın sporcucu,

Sizleri Akdeniz Üniversitesi Spor Bilimleri Yüksek Lisans Programı öğrencisi ve Danışman Doç. Dr. Bahri GÜRPINAR tarafından yürütülen bilimsel bir çalışmaya katılmaya davet ediyoruz.

Çalışma, Türkiye’de değerler, hedef yönelimleri ve ahlaki karar alma tutuları arasındaki ilişkilerin incelenmesi amacıyla 15 ve daha yukarı yaştaki sporcular üzerinde yürütülmektedir. Size cevaplaması yaklaşık 10-15 dakika süren bir dizi ölçek verilecektir.

Çalışmanın sonuçları kesinlikle gizli tutulacak ve sadece araştırma amacıyla kullanılacaktır. Araştırma sonuçları ile ilgili yayınlanacak makalelerin hiçbir kısmında isminiz geçmeyecek ve bireysel olarak sizi tanımlayacak hiçbir ifade yer almayacaktır.

Çalışmaya katılmak istiyorsanız bilgi formunu okumak ve ölçekleri doldurmak için bize biraz zaman ayırmanızı rica ediyoruz.

Çalışmaya katılımın gönüllü olduğunu lütfen unutmayın. Verileriniz ayırt edilebilir olmayacağından verilerinizi çalışmadan çekemeyeceğinizi unutmayınız. Eğer herhangi bir sorunuz varsa lütfen bizimle iletişime geçmekten çekinmeyin.

Zaman ayırdığınız için teşekkür ederiz,

En iyi dileklerimizle

Gülsüm ÇİFTÇİ
Gülsüm ÇİFTÇİ
Asıl Araştırmacı
gulsumcftci@gmail.com
Tel: 0539 968 7942

Bahri GÜRPINAR
Doç.Dr. Bahri GÜRPINAR
Danışman
bahriqurpinar@akdeniz.edu.tr
Tel: 0242 310 6843

Lütfen her bir ifadeye katılma derecenizi ilgili rakamı daire içine alarak belirtiniz. Hiç birinden emin olmasanız bile bütün maddeleri yanıtlayınız. Burada doğru ya da yanlış yanıt bulunmamaktadır. Bu çalışmanın amacına ulaşabilmesi için yanıtlarınızın içinizden geldiği gibi ve dürüst olması önem taşımaktadır. Soruları maddelerin sonuna aşağıdaki ifadeyi ekleyerek cevaplayınız.

“.....zaman kendimi sporda çok başarılı hissedirim”

Örnek: Oyun veya beceriyi yapabilen tek kişi olduğum zaman kendimi sporda çok başarılı hissedirim

	Kesinlikle Katılmıyorum		Kararsızım		Kesinlikle Katılıyorum
1. Oyun veya beceriyi yapabilen tek kişi olduğum	1	2	3	4	5
2. Yeni bir beceri öğrendiğimde ve bende uygulama isteği uyandırdığı	1	2	3	4	5
3. Arkadaşımdan daha iyi yapabildiğim	1	2	3	4	5
4. Diğerleri benim kadar iyi yapamadığı	1	2	3	4	5
5. Uygulaması eğlenceli bir şey öğrendiğim	1	2	3	4	5
6. Benim başarılı, diğerlerinin başarısız olduğu	1	2	3	4	5
7. Çok deneyerek yeni bir beceri öğrendiğim	1	2	3	4	5
8. Sıkı çalıştığım	1	2	3	4	5
9. En fazla sayı/gol/puan /skor vs. ben yaptığım	1	2	3	4	5
10. Öğrendiğim bir şey bende daha fazla uygulama isteği uyandırdığı	1	2	3	4	5
11. En iyi ben olduğum	1	2	3	4	5
12. Öğrendiğim bir beceri gerçekten doğru hissini verdiği	1	2	3	4	5
13. Elimden gelenin en iyisini yaptığım	1	2	3	4	5

Başlamadan Önce: Lütfen öncelikle bütün listeyi okuyunuz ve sizin için en çok ve en az önemli olan maddeleri bulunuz. Öncelikle en az ve en çok önemli olan maddeleri işaretleyiniz sonra diğer maddeleri değerlendiriniz. Soruları maddelerin başına aşağıdaki ifadeyi ekleyerek cevaplayınız.

"Spor yaparken benim için önemli olan"

Örnek: Spor yaparken benim için önemli olan başkalarından daha iyi olduğumu göstermektir

	İnandığının Tam tersi	Hiç önemli değil					Son derece önemli
1. Başkalarından daha iyi olduğumu göstermektir	-1	0	1	2	3	4	5
2. Dürüst olmaya çalışmaktır	-1	0	1	2	3	4	5
3. Kazanmak ya da birisini yenmektir	-1	0	1	2	3	4	5
4. Performansımı geliştirmektir	-1	0	1	2	3	4	5
5. Bana söyleneni yapmaktır	-1	0	1	2	3	4	5
6. İyi sportmenlik sergilemektir	-1	0	1	2	3	4	5
7. Takımda (grup içinde) lider olmaktır	-1	0	1	2	3	4	5
8. Daha iyi bir oyuncu olmaktır	-1	0	1	2	3	4	5
9. İyi görünmektir	-1	0	1	2	3	4	5
10. Her zaman kurallara uygun bir şekilde hakkaniyetle oynamaktır	-1	0	1	2	3	4	5
11. Becerilerimi iyi bir şekilde kullanmaktır	-1	0	1	2	3	4	5
12. İhtiyacı olduğunda insanlara yardım etmektir	-1	0	1	2	3	4	5
13. Kendi hedeflerimi gerçekleştirmektir	-1	0	1	2	3	4	5

Lütfen aşağıdaki soruları **lisanslı olarak yaptığınız spor** branşınız ile ilgili olarak cevaplayınız.

	Kesinlikle Katılmıyorum		Kararsızım		Kesinlikle Katılıyorum
1. Kazanmama yardımcı olacağını düşünürsem hile yaparım	1	2	3	4	5
2. Bazen rakibin düzenini bozmak için zaman harcarım	1	2	3	4	5
3. Bazen kaybetmek önemli değildir çünkü hayatta her şeyi kazanamazsınız	1	2	3	4	5
4. Rakibin psikolojisini bozmak kurallara aykırı olmadığı için yapılabilir bir şeydir	1	2	3	4	5
5. Diğer insanlar hile yapıyorsa ben de yapabilirim	1	2	3	4	5
6. Bazen rakibimi tahrik etmeye çalışırım	1	2	3	4	5
7. Kazanmak ve kaybetmek hayatın bir parçasıdır	1	2	3	4	5
8. Eğer kimse fark etmeyecekse hile yapılabilir	1	2	3	4	5
9. Hak ederek kazanmak, haksızca kazanmaktan daha iyi hissettirir	1	2	3	4	5

Kişisel Bilgiler

1. Doğum Tarihi _____	2. Cinsiyet: Erkek ☐ Kadın ☐	3. Spor Branşı _____
4. Kaç yıldır spor yapıyorsun _____	5. Haftada kaç saat antrenman yapıyorsun _____	
6. Oynadığın Lig: Kulüp ☐ Üniversite ☐ Ulusal ☐ Uluslararası ☐		

SORULARA CEVAP VERDİĞİNİZ İÇİN TEŞEKKÜR EDERİZ

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı	Gülsüm	Uyruğu	T.C.
Soyadı	ÇİFTÇİ TONGO	Tel no	0539 968 79 42
Doğum tarihi	01.01.1994	e-posta	gulsumcftcii@gmail.com

Eğitim Bilgileri

	Mezun olduğu kurum	Mezuniyet yılı
Lise	Antalya Muratpaşa Güzel Sanatlar ve Spor Lisesi	2012
Lisans	Akdeniz Üniversitesi	2016
Yüksek Lisans		
Doktora		

İş Deneyimi

Görevi	Kurum	Süre (yıl-yıl)
Spor Eğitim Uzmanı	Gençlik ve Spor Bakanlığı	1

Yabancı Dilleri	Sınav türü	Puanı

